

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Διακυβέρνηση και Δημόσιες Πολιτικές»
Διπλωματική Εργασία

Θέμα: «Οι κοινότητες της ελληνικής διασποράς στη Νότιο Αφρική: εκπαιδευτική πολιτική και ελληνική γλώσσα. Η περίπτωση του Γιοχάνεσμπουργκ.»

Επιβλέπουσα: Βασιλική Λαλαγιάννη

Φοιτήτρια: Χριστίνα Νεολιανλή

A.M.: 3033202201022

University of Peloponnese
Faculty of Social and International Sciences
Department of political Science and International Relations
Master Program in
“Governance and Public Policies”

Theme: “The Greek diaspora communities in South Africa: educational policy and the Greek language. The case of Johannesburg.”

Supervisor: Vassiliki Lalagianni

Student: Christina Neolianli

ID: 3033202201022

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

1. Δηλώνω ρητά και ανεπιφύλακτα ότι η διπλωματική εργασία, που σας καταθέτω, αποτελεί προϊόν δικής μου πνευματικής προσπάθειας, δεν παραβιάζει δικαιώματα τρίτων μερών και ακολουθεί τα διεθνώς αναγνωρισμένα πρότυπα επιστημονικής συγγραφής, τηρώντας πιστά την ακαδημαϊκή δεοντολογία.

2. Οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν αποκλειστικά ευθύνη μου και η επιβλέπουσα Λαλαγιάννη Βασιλική, οι καθηγητές εξεταστές, το Τμήμα και το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου δεν υιοθετούν κατ' ανάγκη τις εκφραζόμενες απόψεις ούτε φέρουν οποιαδήποτε ευθύνη για τυχόν λάθη και παραλείψεις.

Περιεχόμενα

Περίληψη	5
Abstract	6
Ερευνητικό Ερώτημα και Μεθοδολογία	7
Εισαγωγή	8
1ο Κεφάλαιο	10
1.1 Ιστορική Αναδρομή.....	10
1.2 Η περίπτωση της Ν. Αφρικής	11
2ο Κεφάλαιο	17
2.1 Ιστορική Πορεία της Εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας	17
2.2 Κοινωνικά Σχολεία στο Γιοχάνεσμπουργκ.....	20
2.3 Πανεπιστήμια Ν. Αφρικής και Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση	25
2.4 Ελληνικός Τύπος και Εκκλησία	26
3ο Κεφάλαιο	31
3.1 Η πορεία του ελληνισμού στο Γιοχάνεσμπουργκ μέσα από συνεντεύξεις	31
Συμπεράσματα.....	33
Βιβλιογραφία.....	34
Παραρτήματα.....	36
Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο	36
Παράρτημα 2: Συνέντευξη κ. Ε.Κ. (Μητέρας μαθητή στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ).....	37
Παράρτημα 3: Συνέντευξη κ. Λ.Θ. (Αποσπασμένου Εκπαιδευτικού που εργάστηκε σε κοινωνικό σχολείο στο Γιοχάνεσμπουργκ).....	38
Παράρτημα 4: Συνέντευξη κ. Ν.Χ. (Μητέρας παλαιών μαθητών στη Σχολή ΣΑΧΕΤΙ)	40
Παράρτημα 5: Συνέντευξη κ. Χ.Π. (Εκπαιδευτικού που εργάζεται στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ και σε κοινωνικά σχολεία).....	41
Παράρτημα 6: Συνέντευξη κ. Π.Φ. (Μητέρας παλαιών μαθητών στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ)	43
Παράρτημα 7: Συνέντευξη με τον Συντονιστή Εκπαίδευσης κ. Γιώργου Βλάχου.....	44

Περίληψη

Η ελληνική διασπορά αφορά στον γεωγραφικό διασκορπισμό των Ελλήνων σε διάφορα μέρη του κόσμου, διατηρώντας αναλλοίωτη την εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα.

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στις ελληνικές διασπορικές κοινότητες της Ν. Αφρικής, με επίκεντρο την παροικία του Γιοχάνεσμπουργκ. Για το σκοπό αυτό πραγματοποιήθηκε μία ιστορική αναδρομή αναφορικά με την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και αναλύθηκε ξεχωριστά η συμβολή κάθε φορέα ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην περιοχή της Ν. Αφρικής και κυρίως στο Γιοχάνεσμπουργκ. Οι φορείς που μελετήθηκαν είναι κατά κύριο λόγο τα κοινοτικά σχολεία στο Γιοχάνεσμπουργκ και το ιδιωτικό εκπαιδευτικό ίδρυμα ΣΑΧΕΤΙ. Συμπληρωματικά μελετήθηκε ο Ελληνικός Τύπος και η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, και τα Πανεπιστήμια της Ν. Αφρικής. Η μεθοδολογία της έρευνας βασίστηκε σε βιβλιογραφική ανασκόπηση ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας που εμπλουτίστηκε με τη χρήση προσωπικών συνεντεύξεων από κατοίκους του Γιοχάνεσμπουργκ.

Παρατηρήθηκε ότι οι στενοί δεσμοί μεταξύ των μελών των ελληνικών κοινοτήτων της Ν. Αφρικής και η διαχρονική προσπάθεια για τη διατήρηση της ελληνικότητάς τους, έβαλαν τα πρώτα θεμέλια για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Τα κοινοτικά σχολεία παρέχουν προαιρετική ελληνόγλωσση εκπαίδευση με τη χρήση εκπαιδευτικού υλικού αναγνωρισμένου από το Ελληνικό Κράτος και η διδασκαλία παρέχεται από αποσπασμένους Έλληνες εκπαιδευτικούς και Έλληνες ομογενείς. Στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ, η ελληνική γλώσσα διδάσκεται υποχρεωτικά, ως δεύτερη επίσημη γλώσσα και το σχολείο είναι αναγνωρισμένος φορέας πιστοποίησης ελληνομάθειας. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι το Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ παρέχει υψηλής ποιότητας ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα και η συμβολή της Εκκλησίας και του Ελληνικού Τύπου υπήρξε καθοριστική στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τις αρχές του 20ου αιώνα μέχρι και τις μέρες μας.

Επιστημονική Περιοχή: Πολιτικές Επιστήμες και Πολιτισμός

Λέξεις Κλειδιά: Νότια Αφρική, Ελληνόγλωσση εκπαίδευση, Ελληνική διασπορά, ΣΑΧΕΤΙ, Γιοχάνεσμπουργκ, κοινοτικά σχολεία, Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ, Ελληνική μετανάστευση, Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, ΤΕΓ, ελληνική Εκκλησία Ν. Αφρικής, ελληνικές εφημερίδες Ν. Αφρικής

Abstract

Greek diaspora refers to the geographical dispersion of Greeks in various parts of the world and the preservation of their national and cultural identity.

The aim of the present study is to investigate the education of Greek language in the Greek communities of South Africa, and specifically Johannesburg area. To this end, a historical review of Greek education was conducted. The contribution of each South African institution was analyzed separately, with the primary focus being on Johannesburg. The institutions studied are; the community schools in Johannesburg, the SAHETI private school, the Greek Press, the Greek Orthodox Church, as well as the Universities in South Africa. The research was based upon two methods of gathering information; a bibliographic review of Greek and foreign literature and a field survey using personal interviews with residents of Johannesburg.

The strong ties among the members of the Greek communities of South Africa and their perennial efforts to preserve Greek identity, laid the first foundations for the establishment of Greek education in the region. Community schools provide elective Greek language modules, the books are officially recognized by the Greek State while the teachers are either Greek expats or Greeks of South Africa. At SAHETI school, Greek language is taught as second official language, and the school has been recognized by the Greek government as an authenticated certification center for Greek language. Besides, the University of Johannesburg provides high quality Greek education at all levels. Finally, since the beginning of the 20th century, the Greek Church and Greek Press have played decisive roles in the establishment of the education of Greek language.

Scientific area: Political science and civilization

Key Words: South Africa, Greek education, Greek language, Greek diaspora, SAHETI, Johannesburg, Community schools, University of Johannesburg, Greek immigration, Greek Orthodox Church of South Africa, Greek community press of South Africa

Ερευνητικό Ερώτημα και Μεθοδολογία

Ερευνητικό ερώτημα

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα της διπλωματικής εργασίας θα επικεντρωθεί στην εκπαίδευση των Ελλήνων της διασποράς στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νοτίου Αφρικής. Πιο συγκεκριμένα, θα ερευνήσουμε και θα αναλύσουμε τις βασικές δομές εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας από τις απαρχές της αποίκησης έως σήμερα, τα εγχειρίδια που διδάσκονται για τον σκοπό αυτό και αν διδάσκουν αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί απεσταλμένοι από την Ελλάδα ή ντόπιοι κάτοικοι.

Μεθοδολογία

Η εν λόγω εργασία εστιάζει στον τρόπο, τα μέσα και τους εκπαιδευτικούς που εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία με στόχο την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στους Έλληνες κατοίκους του Γιοχάνεσμπουργκ από τους πρώτους μετανάστες εκεί έως σήμερα. Για τον σκοπό αυτό συλλέχθηκαν πληροφορίες κυρίως από βιβλιογραφική ανασκόπηση και δευτερευόντως από συνεντεύξεις (παραρτήματα) από μόνιμους κατοίκους του Γιοχάνεσμπουργκ που εμπλέκονται με διάφορους τρόπους – είτε ως εκπαιδευτικοί είτε ως γονείς παιδιών που διδάσκονται τα ελληνικά) στην εκπαιδευτική διαδικασία για το μάθημα των ελληνικών.

Η έρευνα που διεξήχθη είναι ποιοτική και βασίστηκε στα ακόλουθα βήματα. Αρχικά έγινε προσδιορισμός των στόχων της έρευνας και έπειτα αναζητήθηκαν συναφείς έρευνες και μελέτες. Στη συνέχεια, διατυπώθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και διεξήχθησαν κάποιες συμπληρωματικές συνεντεύξεις από κατοίκους του Γιοχάνεσμπουργκ που εμπλέκονται με το θέμα της εκπαίδευσης.

Περιορισμοί της έρευνας

Λόγω πρακτικών δυσκολιών, επειδή η έρευνα πραγματοποιήθηκε για το κράτος της Νοτίου Αφρικής, οι πληροφορίες συλλέχθηκαν είτε από βιβλιογραφία από το διαδίκτυο (ή από διαζώσης μελέτη από βιβλιοθήκες της Αθήνας) είτε από συνεντεύξεις που υλοποιήθηκαν εξ' αποστάσεως στην ελληνική ή στην αγγλική γλώσσα. Η πρόσβαση στο πεδίο έρευνας ήταν δύσκολη λόγω εποχής. Τα σχολεία ήταν κλειστά και οι εκπαιδευτικοί και οι υπόλοιποι κάτοικοι σε θερινή ανάπαυση.

Εισαγωγή

Η μετανάστευση των Ελλήνων σε άλλες χώρες είναι ένα φαινόμενο που έκανε την εμφάνισή του στην αρχαιότητα και συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας με διαφορετική μορφή και έκταση και σε κάθε εποχή οφείλεται σε διαφορετικά αίτια. Η εισαγωγή του όρου ελληνική διασπορά αφορά στην περιγραφή του γεωγραφικού διασκορπισμού των Ελλήνων που έλαβε χώρα μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης το 1453 και κυρίως μετά τον 18ο-19ο αιώνα και αναφέρεται στην εγκατάσταση ελληνικών πληθυσμών εκτός του ελλαδικού χώρου, οι οποίοι όμως κατορθώνουν να διατηρούν την εθνική και πολιτισμική τους ταυτότητα, όντας ταυτόχρονα προσαρμοσμένοι στον πολιτισμό της χώρας διαμονής τους. Ειδικότερα μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Έλληνες εγκαθίστανται πλέον σε κάθε περιοχή του πλανήτη: Ευρώπη, ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδά, Αφρική. Στην παρούσα εργασία, η μελέτη αφορά στην ελληνική διασπορά στο κράτος της Νότιας Αφρικής και συγκεκριμένα στο ζήτημα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης των ελληνικών κοινοτήτων της περιοχής, με επίκεντρο την παροικία του Γιοχάνεσμπουργκ.

Στην αρχή του πρώτου κεφαλαίου της παρούσας μελέτης επιδιώκεται μία συνοπτική ιστορική αναδρομή ως προς την πορεία της νεοελληνικής διασποράς στην Αφρική, η οποία χωρίζεται σε τρεις βασικές χρονολογικές περιόδους. Η πρώτη περίοδος αφορά τις μετακινήσεις πληθυσμών που παρατηρήθηκαν κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας στην Ελλάδα, και ήταν πολύ περιορισμένες. Η δεύτερη μεταναστευτική περίοδος αναφέρεται στις πρώτες μαζικές μεταναστεύσεις Ελλήνων κατά τον 19ο αιώνα και μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα, με επίκεντρο τη Βόρεια Αφρική και κυρίως την περιοχή της Αιγύπτου. Η τρίτη χρονολογική περίοδος πραγματεύεται τη μεγάλη μετακίνηση ελληνικών πληθυσμών προς τη Νότια Αφρική, η οποία τοποθετείται μεταξύ των ετών 1940-1980 και ειδικότερα μετά το 1950, όπου πολλοί Έλληνες μετανάστευσαν από διάφορες περιοχές της Ελλάδας, του εξωτερικού και ακόμη και από χώρες της Βόρειας και Κεντρικής Αφρικής στην περιοχή της Νότιας Αφρικής. Στη συνέχεια του πρώτου κεφαλαίου, γίνεται μία προσπάθεια ανάλυσης των αιτιών της μετακίνησης των Ελλήνων στη Νότια Αφρική και του γενικότερου κοινωνικού, πολιτικού και οικονομικού πλαισίου που επικρατούσε και τους ώθησε προς τη μετανάστευση, καθώς και μία διερεύνηση των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των Ελλήνων μεταναστών ανά χρονολογική περίοδο. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στο μορφωτικό επίπεδο και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των εγκατεστημένων πλέον Ελλήνων στη Νότια Αφρική, καθώς και στην ίδρυση των πρώτων ελληνικών παροικιών, στα προβλήματα που αντιμετώπισαν, τους δεσμούς που αναπτύχθηκαν και τις δραστηριότητες των ελληνικών κοινοτήτων με στόχο την διατήρηση της εθνικής και πολιτισμικής τους ταυτότητας. Επιπροσθέτως, πραγματοποιείται μία σύντομη αναφορά στο καθεστώς του Απαρτχάιντ που έπληξε τη Νότια Αφρική κατά το διάστημα 1970-1990 και αποτελεί μία από τις πιο "σκοτεινές" περιόδους εγκληματικών πράξεων φυλετικού μίσους και διωγμών στην παγκόσμια ιστορία της ανθρωπότητας.

Στον κύριο κορμό της συγκεκριμένης μελέτης διερευνάται το ζήτημα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότια Αφρική και η συμβολή διαφόρων φορέων στην προώθηση της

εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, όπως είναι τα κοινοτικά σχολεία, τα ιδιωτικά σχολεία με ελληνόγλωσση κατεύθυνση (σχολή ΣΑΧΕΤΙ), η Εκκλησία, ο Τύπος και τα Πανεπιστήμια. Στο κεφάλαιο αυτό πραγματοποιείται αρχικά μία ιστορική αναδρομή με αφετηρία την εκμάθηση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας γύρω στα μέσα του 19ου αιώνα και φτάνει μέχρι τη σημερινή εποχή. Γίνεται μία αναφορά σε βασικούς σταθμούς σχετικά με την ίδρυση πρωτοποριακών σχολείων για την εποχή και δασκάλους, ιερωμένους και μη, που πρωτοστάτησαν στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αλλά και της ελληνικής ιστορίας και της θρησκευτικής παράδοσης. Κατόπιν, πραγματοποιείται μία εκτενής αναφορά στα κοινοτικά σχολεία στην περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ, καθώς και στη λειτουργία και τις δραστηριότητες της σχολής ΣΑΧΕΤΙ, στον τρόπο με τον οποίο διδάσκονται τα ελληνικά μαθήματα, στην πρόσληψη εκπαιδευτικών και τους υπεύθυνους φορείς καθώς και στις διάφορες δυσκολίες που παρουσιάζονται κατά το εκπαιδευτικό έργο. Στη συνέχεια, επιδιώκεται μία παρουσίαση της πανεπιστημιακής ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Ν. Αφρική με επίκεντρο το Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ, το οποίο αποτελεί τον κύριο φορέα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, καθώς παρέχει ολοκληρωμένες προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές με ελληνόγλωσση κατεύθυνση. Επιπλέον, γίνεται αναφορά στην θεσμοθέτηση του πιστοποιητικού ελληνομάθειας, γεγονός που θεωρείται σταθμός στην πορεία της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότια Αφρική. Στο τέλος του δεύτερου κεφαλαίου, γίνεται ιδιαίτερη μνεία στην συμβολή της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας ως προς τα επιτεύγματα σχετικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότια Αφρική, τόσο μέσα από μία ιστορική αναδρομή όσο και από μία περιγραφή των δραστηριοτήτων της Εκκλησίας στη σύγχρονη εποχή. Παράλληλα, παρουσιάζεται διαχρονικά η ιστορική πορεία ίδρυσης ελληνικών παροικιακών εφημερίδων στη Ν. Αφρική και ο τρόπος με τον οποίο αυτές συνετέλεσαν στην πορεία εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας.

Τέλος, αναλύονται κάποια βασικά συμπεράσματα της ερευνητικής διαδικασίας και ακολούθως παρατίθενται σε παραρτήματα, αποσπάσματα συνεντεύξεων Ελλήνων της Ν. Αφρικής.

1ο Κεφάλαιο

1.1 Ιστορική Αναδρομή

Οι μετακινήσεις ομάδων πληθυσμών από τη γενέτειρα χώρα τους σε άλλες περιοχές είναι ένα φαινόμενο που παρατηρήθηκε ήδη από τα αρχαία χρόνια και στην Ελλάδα χρονολογείται από τον 5ο αιώνα π. Χ. Ωστόσο, τα αίτια της σύγχρονης μετανάστευσης διαφέρουν σημαντικά και είναι περισσότερο περίπλοκα ως προς τη φύση και την κατηγοριοποίησή τους. Με τον όρο διασπορά νοείται το φαινόμενο που προκύπτει από διαρκείς γεωγραφικούς διασκορπισμούς ατόμων ή ομάδων μίας συγκεκριμένης εθνοτικής προέλευσης που ζουν και δραστηριοποιούνται μακριά από τη χώρα καταγωγής τους, ως εθνικές μειονότητες σε ένα διαφορετικό γεωγραφικό και πολιτισμικό περιβάλλον, διαμορφώνοντας τις ταυτότητές τους, κινούμενοι στο μεταίχμιο δύο διαφορετικών πολιτισμών. Συγκεκριμένα, η νεοελληνική διασπορά μπορεί να διακριθεί σε τρεις βασικές μορφές οι οποίες συνιστούν την ιστορική, τη μεταναστευτική και τη δικτυούμενη διασπορά ή τη λεγόμενη διασπορά των δικτύων και θεωρείται ότι έχει ως αφετηρία το έτος 1453, κατά το οποίο έλαβε χώρα η άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς.¹

Η πρώτη μεταναστευτική περίοδος αφορά στην εποχή πριν την επανάσταση του 1821, όπου μετανάστες από την Ελλάδα κατέφυγαν κυρίως σε περιοχές της Ευρώπης, όπως στην Ιταλία και αργότερα στην Κεντρική και την Ανατολική Ευρώπη, χωρίς όμως η μετανάστευση να θεωρείται γενικευμένη. Την πρώτη αυτή περίοδο της ελληνικής μετανάστευσης δεν αναφέρονται σημαντικές καταγεγραμμένες μετακινήσεις προς την ήπειρο της Αφρικής.

Η δεύτερη μεταναστευτική περίοδος τοποθετείται μετά την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους και μέχρι το 1940. Την εποχή αυτή πέρα από την Ευρώπη άρχισαν και οι πρώτες μετακινήσεις πληθυσμών με προορισμό τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Αφρική. Μετά το 1830, παρατηρείται έντονη μετακίνηση ελληνικών πληθυσμών προς τη Βόρεια Αφρική και κυρίως την Αίγυπτο, στην οποία οι Έλληνες ξεπερνούσαν τους 75.000, στα τέλη του 19ου αιώνα. Μία από τις πιο σημαντικές κοινότητες της Αφρικής αποτέλεσε η ελληνική παροικία της Αλεξάνδρειας που ιδρύθηκε το 1843, η οποία με τη στήριξη εύπορων Ελλήνων προχώρησε πολύ νωρίς στη δημιουργία ελληνικών σχολείων και ελληνορθόδοξων ναών. Τα χρόνια που ακολούθησαν, οι Έλληνες της Αιγύπτου και της Αλεξάνδρειας ευδοκίμησαν σε όλους τους τομείς της οικονομικής, κοινωνικής, επιστημονικής και πολιτιστικής ζωής. Εκτός από την Αίγυπτο, ελληνικές κοινότητες δημιουργήθηκαν κατά τον 19ο αιώνα και σε άλλες περιοχές της Βόρειας Αφρικής, όπως στο Σουδάν, την Τυνησία, τη Λιβύη, το Αλγέρι και το Μαρόκο, αλλά ποτέ δεν αριθμούσαν πολλά μέλη παρά μερικές χιλιάδες. Εντούτοις, αρκετές από αυτές χαρακτηρίζονταν από έντονη κοινωνική, πολιτιστική και εμπορική δραστηριότητα, ενώ σε μερικές λειτούργησαν ορθόδοξες εκκλησίες και ελληνικά σχολεία, όπως το σχολείο της Τρίπολης στη Λιβύη το οποίο

¹Μ. Δαμανάκης, (2007), «Κέντρο, Διασπορά και Εκπαίδευση», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 17, σελ. 1-37, <https://doi.org/10.12681/sas.489>

ιδρύθηκε το 1889 και υπάρχει μέχρι τις μέρες μας.² Στη Νότια Αφρική, οι ελληνικοί πληθυσμοί άρχισαν να αυξάνονται προς το τέλος του 19ου και αρχές του 20ου αιώνα, κυρίως για να εργαστούν ως εργάτες στα ορυχεία και στην εξόρυξη διαμαντιών και χρυσού. Υπάρχουν ωστόσο αναφορές και για λιγοστούς Έλληνες, ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, οι οποίοι ήταν εγκατεστημένοι κυρίως στο Cape Town, όπου δούλευαν ως έμποροι και λιανοπωλητές.³

Η τρίτη μεταναστευτική περίοδος χρονολογείται μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έως τα τέλη της δεκαετίας του 1970. Ειδικότερα κατά τη δεκαετία 1950 -1960, η ελληνική μετανάστευση υπήρξε ραγδαία και στράφηκε σε πολλές κατευθύνσεις. Κάποια τμήματα πληθυσμού είχαν ως στόχο τη μόνιμη εγκατάσταση και μετανάστευσαν στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία, ενώ όσοι αποσκοπούσαν στην αναζήτηση εργασίας μετακινήθηκαν σε χώρες της Δυτικής Ευρώπης, κυρίως στη Γερμανία και το Βέλγιο. Μετά το 1950, αρκετοί από τους Έλληνες της Αιγύπτου, αλλά και άλλων περιοχών της Βόρειας και Κεντρικής Αφρικής άρχισαν να μετακινούνται προς τις χώρες της Νότιας Αφρικής. Σε γενικές γραμμές, οι ελληνικές κοινότητες της Νότιας Αφρικής αυξήθηκαν σε μεγάλο βαθμό μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου στην Ελλάδα και ο σκοπός της μετακίνησής των Ελλήνων ήταν κυρίως οικονομικός, ενώ θεωρούσαν την παραμονή τους προσωρινή με απώτερο στόχο να εργαστούν και να επιστρέψουν πίσω στην πατρίδα. Εντούτοις, για πολλούς από αυτούς, η Νότια Αφρική έγινε η νέα τους πατρίδα και σε αυτή παρουσίασαν μία απρόσμενη οικονομική και κοινωνική άνοδο.⁴

1.2 Η περίπτωση της Νοτίου Αφρικής

Οι πρώτες μετακινήσεις των Ελλήνων στη Νότια Αφρική παρατηρούνται στα μέσα του 19ου αιώνα και θεωρούνται αποτέλεσμα της γενικότερης πολιτικής και κοινωνικοοικονομικής κατάστασης που επικρατούσε στην Ελλάδα μετά την τουρκοκρατία. Η πρώτη αυτή ροή μεταναστών δεν θεωρείται ιδιαίτερος πολυάριθμη. Σύμφωνα με τον Μάντζαρη, υπάρχουν μαρτυρίες για τον πρώτο Έλληνα στη Νότια Αφρική, λίγο νωρίτερα, στα τέλη του 18ου αιώνα, ο οποίος αναφέρεται ως "προφήτης" μίας ιθαγενούς φυλής της περιοχής. Περισσότεροι μετανάστες αρχίζουν να εμφανίζονται στα τέλη του 19ου αιώνα, πολλοί εκ των οποίων εργάζονταν ως ναυτικοί σε πλοία που έφταναν στα λιμάνια των Cape Town και Port Elizabeth και αποφάσιζαν να εγκατασταθούν στην περιοχή. Γύρω στο 1890, υπήρχαν περίπου 30 Έλληνες, μόνιμα εγκατεστημένοι στη Νότια Αφρική και συγκεκριμένα στο Cape Town, χωρίς να είναι

² Ε. Σουλογιάννης, (2006), «Οι Έλληνες στη Διασπορά 15ος-21ος αιώνες», *Εκδόσεις της Βουλής των Ελλήνων*, Αθήνα, σελ. 223-225, 229-232

³ Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ. 20-26 http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

⁴ Ε. Σουλογιάννης, (2006), «Οι Έλληνες στη Διασπορά 15ος-21ος αιώνες», σελ. 229, 249-253 *Εκδόσεις της Βουλής των Ελλήνων*, Αθήνα, <https://www.hellenicparliament.gr/onlinePublishing/APD/index.htm>

οργανωμένοι σε κάποια κοινότητα.⁵ Την επόμενη δεκαετία, οι πληθυσμοί των Ελλήνων στη Νότια Αφρική αυξήθηκαν ακόμη περισσότερο, καθώς κατέφθαναν εκεί για να εργαστούν στην εξόρυξη χρυσού και διαμαντιών. Το 1898 ιδρύεται και η πρώτη οργάνωση για την υποδοχή και υποστήριξη των νεοεισαχθέντων μεταναστών που ονομάστηκε Σύλλογος Αλληλοβοήθειας.⁶

Αρκετοί από τους Έλληνες μετανάστες που κατέφθασαν στη Νότια Αφρική στα τέλη του 19ου αιώνα, πολέμησαν στον πόλεμο των Boers που διεξήχθη μεταξύ των Άγγλων και των Ολλανδών αποίκων, υποστηρίζοντας κυρίως τους Άγγλους. Οι περισσότεροι από τους πρώτους Έλληνες που εγκαταστάθηκαν στην Αφρική, αρχικά δεν είχαν ως στόχο να μείνουν μόνιμα στην περιοχή, αλλά να εργαστούν κάποια χρόνια ώστε να μαζέψουν αρκετά χρήματα και στη συνέχεια να επιστρέψουν στη γενέτειρά τους. Οι κάτοικοι της παροικίας του Cape Town ήταν ως επί το πλείστον εργάτες ή έμποροι μικρών καταστημάτων που πουλούσαν κυρίως τρόφιμα, όπως ψάρια, φρούτα και λαχανικά. Όσοι ήταν εργάτες, δούλευαν στα ορυχεία όπου οι μισθοί ήταν εμφανώς υψηλότεροι από τους αντίστοιχους στην Ελλάδα εκείνης της εποχής. Ο πόλεμος των Boers οδήγησε λόγω της οικονομικής κρίσης που τον ακολούθησε, στο κλείσιμο κάποιων ελληνικών καταστημάτων και οι ιδιοκτήτες τους μετατράπηκαν και αυτοί σε εργάτες. Ωστόσο, όσα από τα καταστήματα λιανικής κατόρθωσαν να συνεχίσουν τη λειτουργία τους, αργότερα εξελίχθηκαν και επεκτάθηκαν και σε άλλους τομείς, με αποτέλεσμα την εμφάνιση ελληνικών φούρνων, εστιατορίων και καφέ, καθώς επίσης και μικρών βιοτεχνιών παραγωγής διαφόρων προϊόντων.⁷

Αυξημένη ροή Ελλήνων μεταναστών προς τη Νότια Αφρική πραγματοποιήθηκε κυρίως στις αρχές του 20ου αιώνα και τα αίτιά της υπήρξαν κατά βάση οικονομικά. Η περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ αποτέλεσε το κέντρο της συγκέντρωσης της πλειοψηφίας των νέων μεταναστών, κυρίως λόγω των εκτεταμένων αποθεμάτων χρυσού που είχαν ανακαλυφθεί εκεί στα τέλη του προηγούμενου αιώνα. Το 1906 ιδρύθηκε και η πρώτη οργανωμένη κοινότητα Ελλήνων μεταναστών με την ονομασία "Ελληνική Κοινότητα Γιοχάνεσμπουργκ και περιχώρων" και η οποία μέχρι τις μέρες μας, παραμένει ενεργή παράγοντας πολύτιμο κοινωνικό έργο και πρωτοστατεί στη διατήρηση των παραδόσεων και του ελληνικού πολιτισμού, με παράλληλο σεβασμό και προσαρμογή στην τοπική κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες ήταν κυρίως έμποροι, πολλοί εκ των οποίων αργότερα έγιναν εργάτες στα μεταλλεία χρυσού. Ένας χαρακτηριστικός τύπος ελληνικής επιχείρησης στην περιοχή της Ν. Αφρικής, υπήρξαν τα λεγόμενα tea rooms τα οποία ήταν μικρά καφέ που λειτουργούσαν ταυτόχρονα και ως παντοπωλεία, μερικά από τα οποία παρέμεναν ανοιχτά μέχρι αργά το βράδυ. Στις περιοχές γύρω από τα καφέ αυτά λειτουργούσαν πολλά καταστήματα και εργαστήρια όπως ξυλουργεία και επιπλάδικα. Λίγο πριν τα μέσα του 20ου

⁵ Β. Μάντζαρης, (1995), «Οι Έλληνες Εργάτες στη Νότια Αφρική 1890-1930», *Συλλογικές Εκδόσεις*, Αθήνα, σελ. 90-120

⁶ Μ. Δαμανάκης, (2007), «Κέντρο, Διασπορά και Εκπαίδευση», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 17, σελ. 1-37, <https://doi.org/10.12681/sas.489>

⁷ Β. Μάντζαρης, (1995), «Οι Έλληνες Εργάτες στη Νότια Αφρική 1890-1930», *Συλλογικές Εκδόσεις*, Αθήνα, σελ. 90-140

αιώνα, οι Έλληνες μετανάστες της Νοτίου Αφρικής είχαν μεν ανεβάσει το βιοτικό τους επίπεδο σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, εντούτοις το επίπεδο της κοινωνικής τους τάξης παρέμενε σχετικά απροσδιόριστο. Κάποιοι από αυτούς εξακολουθούσαν να θεωρούν τους εαυτούς τους περισσότερο "επισκέπτες" της περιοχής παρά μόνιμους κατοίκους. Στην πραγματικότητα, η ιστορία έδειξε ότι ορισμένοι γύρισαν όντως στην πατρίδα τους, οι περισσότεροι όμως εγκαταστάθηκαν εν τέλει μόνιμα στη Νότια Αφρική και κυρίως στην περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ.⁸

Η μαζική μετανάστευση των Ελλήνων στις χώρες της Νότιας Αφρικής έλαβε χώρα σε μεγάλο βαθμό μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και κυρίως μετά τη λήξη του ελληνικού εμφυλίου. Υπολογίζεται ότι κατά τη δεκαετία 1950-1960 κατέφθασαν στη Νότια Αφρική γύρω στους 20.000 Έλληνες, οι οποίοι προέρχονταν από ποικίλα κοινωνικά στρώματα, με αρκετούς από αυτούς να είναι επιστήμονες, σε αντίθεση με την προηγούμενη γενιά μεταναστών της Ν. Αφρικής. Εκτός από την Ελλάδα, στη Νότια Αφρική άρχισαν να εγκαθίστανται την περίοδο του μεσοπολέμου και Έλληνες της Αιγύπτου και άλλων χωρών της Βόρειας Αφρικής, εξαιτίας της έκρυθμης πολιτικής κατάστασης που επικρατούσε εκείνη την εποχή σε αυτές τις χώρες. Κατά την περίοδο αυτή, η οικονομική και κοινωνική κατάσταση των Ελλήνων της Νότιας Αφρικής γνώρισε σημαντική άνοδο γεγονός που οδήγησε και στην ίδρυση περισσότερων οργανωμένων κοινοτήτων και επαγγελματικών οργανώσεων. Η ελληνική παροικία αναπτύχθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό και εμπλουτίστηκε με Έλληνες διαφόρων επαγγελματικών ειδικοτήτων, πολλοί από αυτούς ήταν εργάτες που εγκαταστάθηκαν κυρίως στις βιομηχανοποιημένες περιοχές, αρκετοί ήταν επιστήμονες όπως αναφέρθηκε παραπάνω και υπήρχαν ακόμη και απόφοιτοι Λυκείου, οι οποίοι δεν είχαν καταφέρει να πετύχουν την εισαγωγή τους σε κάποιο ελληνικό πανεπιστήμιο και κατέφθαναν στη Νότια Αφρική με σκοπό να συνεχίσουν τις σπουδές τους.⁹

Τα αίτια της μετανάστευσης μετά το 1940 ήταν κυρίως οικονομικά αλλά σε ένα βαθμό υπήρξαν και πολιτικά αίτια που οδήγησαν στην ελληνική μετανάστευση προς τις χώρες της Νότιας Αφρικής, κυρίως λόγω του Εμφυλίου και της καταδίωξης πολλών αντιστασιακών και μετά τη λήξη των πολεμικών συγκρούσεων και γενικότερα την αρνητική αντιμετώπιση των πολιτών στην Ελλάδα λόγω των πολιτικών τους πεποιθήσεων. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι συνθήκες διαβίωσης των Ελλήνων στη Νότια Αφρική δεν ήταν πάντα ευοίωνες, καθώς ως Έλληνες αντιμετώπισαν πολλά εμπόδια που οφείλονταν στις ρατσιστικές αντιλήψεις των τοπικών φορέων. Οι κυβερνήσεις της Νότιας Αφρικής έκαναν διακρίσεις, όχι μόνο ανάμεσα σε λευκούς και μαύρους αλλά διαχώριζαν τους μετανάστες σε λευκούς που προέρχονταν από χώρες της Βόρειας και Δυτικής Ευρώπης και σε λευκούς που κατάγονταν από τη Νότια Ευρώπη,

⁸ Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ. 20-30
http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

⁹ E.A. Mantzaris, (1999), "The Greeks in South Africa", in *Richard Clogg* (ed.), *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, London and New York, MacMillan Press and St. Martin's Press, pp. 120-136,

θεωρώντας τους δεύτερους κατώτερους. Συγκεκριμένα, μαρτυρίες αναφέρουν ότι επικρατούσε ένα ειδικό καθεστώς αδειών σύμφωνα με το οποίο για να μπορέσει κάποιος Έλληνας μετανάστης να εισέλθει στη χώρα θα έπρεπε να προορίζεται για κάποια πολύ συγκεκριμένη εργασία και να έχει εγγυηθεί προηγουμένως για αυτόν, ένας τουλάχιστον Έλληνας που ήταν ήδη εγκατεστημένος στη Νότια Αφρική.¹⁰

Η μετακίνηση ελληνικών πληθυσμών προς τη Νότια Αφρική, αυξήθηκε ακόμη περισσότερο κατά το χρονικό διάστημα 1960-1970, καθώς υπήρξε περισσότερη ελευθερία στο πλαίσιο των κυβερνητικών κανονισμών της περιοχής αναφορικά με τη μετανάστευση. Κατά την περίοδο αυτή μετανάστευσαν στη Νότια Αφρική, κυρίως Έλληνες τεχνίτες και επιστήμονες, καθώς και Έλληνες μετανάστες από την Αίγυπτο και άλλες χώρες, ακόμη και από την Λατινική Αμερική. Αργότερα, γύρω στις αρχές της δεκαετίας του 1970, κατέφθασαν στη Ν. Αφρική, Κύπριοι μετανάστες, καθώς και Έλληνες μετανάστες από γειτονικές περιοχές που μαστίζονταν από πολιτικές αναταραχές, όπως η Μοζαμβίκη και η Ροδεσία. Το 1976 ιδρύθηκε η Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων Ν. Αφρικής η οποία διαδραματίζει μέχρι σήμερα, σημαντικό ρόλο στην οργάνωση της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής ζωής των Ελλήνων της Νότιας Αφρικής, και ο αριθμός των Ελλήνων που υπολογίζεται ότι ζούσαν εκείνη την περίοδο στη Ν. Αφρική ανερχόταν στους 120.000.¹¹

Κατά το διάστημα 1970-1990, ο αριθμός των Ελλήνων αρχίζει να μειώνεται, καθώς κατά την περίοδο αυτή στη Νότια Αφρική επικρατεί το καθεστώς Απαρτχάιντ και εξαιτίας των αναταραχών πολλοί Έλληνες εγκαταλείπουν την περιοχή και μεταναστεύουν σε άλλες χώρες, όπως την Αυστραλία. Οι φυλετικές διακρίσεις στην περιοχή της Ν. Αφρικής υπήρχαν από την εποχή της αποικιοκρατίας. Το 1970 όμως, οι μη λευκοί κάτοικοι της Νότιας Αφρικής εξαναγκάστηκαν να απομονωθούν σε μικρά κρατίδια, ενώ παράλληλα τους απαγορεύτηκε οποιοδήποτε δικαίωμα σε πολιτική εκπροσώπηση. Σε γενικές γραμμές, η λογική που διέτρεχε το Απαρτχάιντ αφορούσε στην πολιτική, κοινωνική και γεωγραφική διχοτόμηση του εδάφους της Νότιας Αφρικής σε περιοχές για Λευκούς και Μη Λευκούς. Κατ' επέκταση, υπήρχαν δύο διαστάσεις του καθεστώτος, η μία αποσκοπούσε στην προάσπιση της λευκής φυλής από την οποιαδήποτε συναναστροφή της με μαύρους πολίτες και η δεύτερη είχε ως στόχο τη διοικητική διαίρεση της Νότιας Αφρικής με βάση τη φυλή. Ανάλογα με τη φυλή, οι Νοτιοαφρικανοί απολάμβαναν και τα αντίστοιχα δικαιώματα, με πρώτους στην ιεραρχία τους λευκούς που προέρχονταν από την Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο και ακολουθούσαν οι υπόλοιπες φυλές με κατώτερους ιεραρχικά, τους μαύρους Νοτιοαφρικανούς, οι οποίοι περιορίστηκαν δια της βίας σε μικρές απομονωμένες εθνικές νησίδες, τα λεγόμενα μπατουστάν. Το Απαρτχάιντ,

¹⁰ Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ.22-25
http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

¹¹ E.A. Mantzaris, (1999), "The Greeks in South Africa", in *Richard Clogg* (ed.), *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, London and New York, MacMillan Press and St. Martin's Press, pp. 120-136

αρχικά θεωρείται απόρροια της καλβινιστικής θεώρησης, κατά την οποία οι λευκοί Ολλανδοί άποικοι, οι Boers-στους οποίους αποδίδεται η γλώσσα Αφρικάανς- με θεολογικά κυρίως κριτήρια θεωρούσαν τους εαυτούς τους, τους εκλεκτούς του Θεού, ο οποίος τους παρέδωσε τη Νότια Αφρική, σαν μία άλλη Χαναάν. Ακολούθως όμως, το Απαρτχάιντ αναδείχθηκε σε ένα από τα πιο σκληρά, ρατσιστικά καθεστώτα στην ιστορία της ανθρωπότητας. Κατά τις δεκαετίες που εφαρμόστηκε, η Νότια Αφρική αποτελούσε ένα στρατιωτικό κράτος ισχύος, μία δικτατορία των λευκών η οποία συντηρούσε την κυριαρχία της στηριζόμενη σε φυλετικές, οικονομικές και πολιτικές διακρίσεις, καθώς και στο φόβο της αποκαλούμενης Μαύρης Απειλής. Μετά από σωρεία εγκλημάτων και διωγμών κατά των μαύρων πληθυσμών της Ν. Αφρικής, αλλά και άλλων φυλών που αντιστέκονταν, το Απαρτχάιντ καταργήθηκε στις αρχές του 1990, κατά τη διάρκεια της θητείας του τελευταίου λευκού προέδρου Φρεντερίκ ντε Κλερ κατά την οποία πραγματοποιήθηκε και η απελευθέρωση του Νέλσον Μαντέλα, μετά από φυλάκιση σχεδόν τριάντα χρόνων σε άθλιες συνθήκες και περιοριστικούς όρους.¹² Κάποιοι από τους Έλληνες που είχαν εγκαταλείψει την Νότια Αφρική κατά την περίοδο του Απαρτχάιντ επέστρεψαν πίσω μετά την πτώση του καθεστώτος στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η μετανάστευση είχε ήδη μειωθεί ακόμη περισσότερο και την προηγούμενη δεκαετία 1980-1990, όχι μόνο λόγω των πολιτικών αναταραχών αλλά και εξαιτίας οικονομικών παραγόντων, όπως ήταν η μείωση των μισθών και των επενδύσεων και η συνεχόμενη αύξηση του πληθωρισμού που χειροτέρευε την κατάσταση του πραγματικού εισοδήματος. Στις αρχές του 2000, οι Έλληνες της Νότιας Αφρικής κατέληξαν να κυμαίνονται γύρω στους 70.000, ενώ στη σημερινή εποχή ανέρχονται σε λιγότερους από 40.000 κατοίκους, οι οποίοι είναι οργανωμένοι σε 30 κοινότητες με κυρίαρχη την παροικία του Γιοχάνεσμπουργκ. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι Έλληνες κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης και εγκατάστασής τους στη Νότια Αφρική είχαν ως κύριο μέλημά τους την διατήρηση των αξιών και των παραδόσεων του ελληνικού πολιτισμού, την ενίσχυση της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας και τη διατήρηση των ελληνικών ιδεωδών αλλά και των θρησκευτικών παραδόσεων. Για τον παραπάνω λόγο, οι Έλληνες μετανάστες στην Ν. Αφρική είχαν από την αρχή της εγκατάστασής τους στην περιοχή, ως προτεραιότητα την ίδρυση σχολείων και ελληνορθόδοξων ναών.¹³ Οι Έλληνες της Ν. Αφρικής, όπως προαναφέρθηκε από τις πρώτες σχεδόν μεταναστευτικές ροές, άρχισαν να οργανώνονται σε ισχυρά δεμένες κοινότητες που διατηρούνται μέχρι και σήμερα. Μέσα από αυτή την σκληρά οργανωμένη δουλειά των ελληνικών κοινοτήτων προέκυψαν οι πλούσιες δράσεις σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής, επαγγελματικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής των Ελλήνων της Νοτίου Αφρικής. Μία από τις πρώτες αυτές δράσεις ήταν οι εκτεταμένες προσπάθειες για συγκέντρωση χρημάτων για την κατασκευή των κτηριακών συγκροτημάτων στα οποία θα στεγάζονταν οι ναοί και τα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Τα χρήματα προέρχονταν τόσο από τις συνεισφορές των μελών

¹² N.L. Clark, & W.H. Worger, (2022), "South Africa. The Rise and Fall of Apartheid", 4th Edition, London, Routledge, ISBN 9781003091981, pp. 10-20, 25-46 <https://doi.org/10.4324/9781003091981>

¹³ Μ. Δαμανάκης, (2007), «Κέντρο, Διασπορά και Εκπαίδευση», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 17, σελ. 1-37, <https://doi.org/10.12681/sas.489>

όσο και από δωρεές εύπορων Ελλήνων, καθώς και από εράνους που διοργανώνονταν σε διάφορες εκδηλώσεις και στις οποίες συμμετείχαν όλα τα μέλη της κοινότητας.¹⁴

Η μεγαλύτερη ανάπτυξη των κοινοτήτων πραγματοποιήθηκε μετά το 1950 με κυριότερο σταθμό την ίδρυση της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων Ν. Αφρικής το 1976. Κατά τη διάρκεια όλης αυτής της μακρόχρονης κοινοτικής οργάνωσης των Ελλήνων, σημαίνουντα ρόλο διαδραμάτισε η Ορθόδοξη Εκκλησία και μάλιστα είναι αξιοσημείωτο το γεγονός, ότι συχνά παρατηρήθηκε πως η κατασκευή των εκκλησιών προηγείτο της ίδρυσης των σχολείων. Η πρώτη εκκλησία που χτίστηκε ήταν η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στην πόλη του Cape Town και αργότερα, γύρω στο 1910 τέθηκε σε λειτουργία ο ναός του Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης στο Γιοχάνεσμπουργκ, ο οποίος αποτελεί ένα εξέχον μνημείο βυζαντινής αρχιτεκτονικής. Στην ίδια αυτή κοινότητα του Γιοχάνεσμπουργκ λειτούργησε το 1927, η Μητρόπολη Ιωαννουπόλεως και εξαρχία πάσης Νοτίου Αφρικής η οποία κατείχε εκτεταμένη δικαιοδοσία σε ολόκληρη την υποσαχάρια Αφρική. Ακολούθως και με τη βοήθεια της ελληνικής εκκλησίας, οι νοτιοαφρικανικές ελληνικές κοινότητες στράφηκαν με ιδιαίτερη προσήλωση στην προσπάθεια για διατήρηση της γλώσσας τους και του πολιτισμού τους, φοβούμενοι ότι θα αφομοιωθούν από το πολιτισμικό και κοινωνικό περιβάλλον της νέας τους πατρίδας και κυρίως ότι τα παιδιά τους θα ξεχάσουν την ελληνική γλώσσα και κληρονομιά. Για το σκοπό αυτό και εφόσον καθώς περνούσαν τα χρόνια αντιλαμβάνονταν ότι δεν θα επιστρέψουν σύντομα στην Ελλάδα, έθεσαν προτεραιότητά τους τη συγκέντρωση χρημάτων για κατασκευή σχολείων. Θεωρούσαν ότι η εκπαίδευση σε συνδυασμό με την άσκηση της θρησκευτικής λατρείας σε τακτική βάση, ήταν τα θεμέλια για τη διατήρηση της εθνικής τους ταυτότητας. Το 1925, μετά από την συγκέντρωση αρκετών χρημάτων η κοινότητα του Γιοχάνεσμπουργκ αγόρασε μία μεγάλη έκταση στην περιοχή Μάλβερν του Γιοχάνεσμπουργκ και μετά από περίπου 5 χρόνια άρχισε η λειτουργία του πρώτου ελληνικού σχολείου που αριθμούσε αρχικά 120 μαθητές, το οποίο όμως έκλεισε μετά από μερικά χρόνια το 1944. Οι Έλληνες της κοινότητας όμως είχαν βάλει ως στόχο της ζωής τους τη δημιουργία ενός μεγάλου εκπαιδευτικού ιδρύματος και τελικά μετά από πολύχρονη επιμονή και την πώληση του αρχικού οικοπέδου, αγοράστηκε ένα ακόμη μεγαλύτερο οικόπεδο στην περιοχή Σέντεργουντ του Γιοχάνεσμπουργκ, στο οποίο στεγάστηκε το πρότυπο εκπαιδευτικό ίδρυμα της Νοτίου Αφρικής, η σχολή ΣΑΧΕΤΙ, το οποίο θεωρείται σήμερα ένα από τα καλύτερα σχολεία ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην ελληνική διασπορά.¹⁵

¹⁴ E.A. Mantzaris, (1999), "The Greeks in South Africa", in *Richard Clogg* (ed.), *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, London and New York, MacMillan Press and St. Martin's Press, pp. 120-130

¹⁵ Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ.45-46, http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

2^ο Κεφάλαιο

2.1 Η Ιστορική Πορεία της Εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας

Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας αποτέλεσε βασικό πυλώνα της διαχρονικής προσπάθειας που κατέβαλαν οι Έλληνες της Διασποράς, με απώτερο στόχο την προώθηση του ελληνικού πολιτισμού και τη διατήρηση της εθνικής και πολιτισμικής τους ταυτότητας στις χώρες στις οποίες εγκαταστάθηκαν. Σύμφωνα με μελέτες σχετικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στο εξωτερικό, προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι ελληνικές παρoικίες αποτελούν δυναμικά δίκτυα μάθησης, μέσω των οποίων διενεργείται η διαμόρφωση πολλαπλών πολιτισμικών ταυτοτήτων τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Στην ουσία, μέσα από την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη διασπορά, επιδιώκεται η διατήρηση της ελληνικότητας στα πλαίσια μίας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Η παραπάνω διαδικασία είναι ιδιαίτερα απαιτητική και πολύμορφη, κυρίως λόγω των διαφοροποιήσεων που παρατηρούνται ως προς την αυτοτέλεια των εκάστοτε ελληνικών κοινοτήτων αλλά και εξαιτίας της ποικιλομορφίας των διαφόρων φορέων ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης. Στα πλαίσια της προσπάθειας να υιοθετηθεί μία πιο συνεκτική διαπολιτισμική προσέγγιση για την προώθηση της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στο εξωτερικό, η οποία να στηρίζεται στην επικοινωνία, τον διάλογο και τις συλλογικές δράσεις, ψηφίστηκε τον Νοέμβριο του 2011 ο Νόμος 4027/2011 που αφορά στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση.¹⁶

Στη Νότια Αφρική οι πρώτες προσπάθειες για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας τοποθετούνται ήδη από τις πρώτες μετακινήσεις των Ελλήνων στην περιοχή, κατά τον 19ο αιώνα και αρχικά διδασκόταν η αρχαία ελληνική γλώσσα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με στοιχεία διαφόρων μελετών, η πρώτη καταγεγραμμένη επίσημη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών τοποθετείται γύρω στο 1839 σε σχολείο της περιοχής του Στέλενμπos, όπου η αρχαία ελληνική διδασκόταν παράλληλα με άλλες γλώσσες, όπως τα λατινικά, τα αγγλικά, τα γαλλικά και τα ολλανδικά. Η εκμάθηση της αρχαίας ελληνικής συνεχίστηκε και τα επόμενα χρόνια και γύρω στα μέσα του 20ού αιώνα αντικαταστάθηκε πλέον από τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, ότι στα περισσότερα καταστατικά των ελληνικών κοινοτήτων της Νότιας Αφρικής γίνεται αναφορά στην εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, την οποία πριν την οργανωμένη θέσπιση εκπαιδευτικών φορέων συχνά αναλάμβαναν ιεροδιδάσκαλοι και ιεραπόστολοι, οι οποίοι παράλληλα με τη μεταλαμπάδευση της ελληνορθόδοξης χριστιανικής πίστης, επιδίδονταν και στη συστηματική εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Τον ρόλο αυτό της διδασκαλίας των ελληνικών αναλάμβαναν συχνά και Ελληνίδες μετανάστριες στις περιοχές της Ν. Αφρικής που είχαν κάποιες βασικές γνώσεις

¹⁶ Ε. Αρβανίτη, (2013), «Ελληνόγλωσση Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στη Διασπορά: Ένα σύγχρονο πλαίσιο εκπαιδευτικοπολιτικού σχεδιασμού», *Επιστήμες Αγωγής, Τεύχος 1-2 (1)*, σελ. 176-178, https://www.researchgate.net/publication/272941318_Ellenoglosse_diapolitismike_ekpaideuse_ste_diaspora_En_a_synchrone_plaisio_ekpaideutikopolitikou_schediasmou

ελληνικών και κατέβαλαν φιλότιμες προσπάθειες ώστε να συμβάλλουν στη διατήρηση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας των πληθυσμών που συνιστούσαν τις ελληνικές παροικίες. Από τη στιγμή που οι Έλληνες μετανάστες συνειδητοποίησαν ότι θα παρέμεναν εγκατεστημένοι στην περιοχή της Νότιας Αφρικής ως μόνιμοι κάτοικοι, έθεσαν ως προτεραιότητα τη δημιουργία ελληνικών σχολείων με στόχο την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Ειδικότερα από τις αρχές του 20ου αιώνα και μετά, που οι πληθυσμοί των Ελλήνων στη Νότια Αφρική αυξήθηκαν, τόσο από τη μετανάστευση από άλλες ηπείρους όσο και από άλλες περιοχές της Αφρικής, θεωρήθηκε πλέον επιτακτική η ανάγκη διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας. Οι πρώτοι Έλληνες μετανάστες περνούσαν τον περισσότερο χρόνο τους σκληρά εργαζόμενοι για να μπορέσουν να ορθοποδήσουν οικονομικά, επομένως φοβούνταν ότι τα παιδιά τους θα αφομοιώνονταν από την τοπική κουλτούρα και θα ξεχνούσαν τις ρίζες και τον πολιτισμό τους. Το 1913 ο Κωνσταντίνος Ελισαίος, από την ελληνική κοινότητα του Cape Town εργαζόταν ως δάσκαλος αλλά και ως ιεροψάλτης στον Ιερό Ναό Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης που είχε οικοδομηθεί τον προηγούμενο χρόνο στην περιοχή του Hillbrow. Αντίστοιχα στο Γιοχάνεσμπουργκ, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας γινόταν από τον Αρχιμανδρίτη Νικόλαο Μαυροκορδάτο, στα πλαίσια μαθημάτων του κατηχητικού σχολείου. Είναι εμφανές από τα παραπάνω, ο σημαίνων ρόλος της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας στις προσπάθειες που λάμβαναν χώρα τη συγκεκριμένη περίοδο για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας. Λίγο αργότερα, το 1916, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στην περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ, ανατέθηκε στον δάσκαλο Τ. Χριστοφορίδη ο οποίος εκτός από ελληνικά δίδασκε και αγγλικά σε περίπου 28 μαθητές, αλλά μετά από δύο μήνες η διδασκαλία διακόπηκε λόγω οικονομικών δυσκολιών των οικογενειών των μαθητών. Μετά το 1919, άρχισαν να πραγματοποιούνται διάφοροι έρανοι με σκοπό τη συλλογή χρημάτων για την ανέγερση σχολείων, στις περιοχές του Cape Town και του Γιοχάνεσμπουργκ. Την ίδια περίοδο στην Πρετόρια, λειτουργούσε ελληνικό σχολείο με μόλις 5 μαθητές υπό τη διοίκηση του Αρχιμανδρίτη Αθανάσιου Νικολόπουλου, ο οποίος είχε αναλάβει τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Σε γενικές γραμμές, το οικονομικό βάρος της λειτουργίας των πρώτων σχολείων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, αναλάμβαναν οι ίδιες οι κοινότητες των Ελλήνων μεταναστών, δηλαδή οι γονείς των παιδιών πλήρωναν τους μισθούς του διδακτικού προσωπικού καθώς και τα ενοίκια των αιθουσών που αξιοποιούνταν ως χώροι διδασκαλίας. Επίσης, την περίοδο εκείνη ήταν σχετικά δύσκολη η πρόσληψη εκπαιδευτικών και για αυτό τον λόγο σε αρκετές περιπτώσεις η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας πραγματοποιούνταν στα πλαίσια λειτουργίας των κατηχητικών σχολείων.¹⁷ Το 1921 αποφασίστηκε για πρώτη φορά η ίδρυση σχολείου για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας κυρίως μετά από την πρωτοβουλία του Αρχιμανδρίτη Αθανάσιου Νικολόπουλου για τη

¹⁷ Μ. Γρίβα, (2021), «Οι Έλληνες: Μία Φυλή της Νοτίου Αφρικής», Τόμος Γ': Αγώνας, Πτυχές της Καθημερινής Ζωής, *Υπό την Αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής, της Επιτροπής 2021 και με την ηθική υποστήριξη της Ελληνικής Ομοσπονδίας Νοτίου Αφρικής*, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά), σελ.10-21

διεξαγωγή εράνου και εν τέλει το 1924 αγοράστηκε ένα οικοπέδο στην περιοχή του Μάλβερν για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού, το οποίο όμως λειτούργησε για πολύ μικρό διάστημα και υποχρεώθηκε σε παύση λειτουργίας λόγω ελλειπούς χρηματοδότησης από τις κρατικές αρχές. Επομένως, τα χρόνια που ακολούθησαν από το 1930 έως το 1970, δόθηκε βάρος στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας από μεμονωμένα κοινοτικά σχολεία χάρη στις προσπάθειες πρωτοπόρων Ελλήνων ομογενών αλλά και από διάφορα ιδιωτικά σχολεία που συνέβαλαν σημαντικά στη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας των Ελλήνων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω προσπαθειών αποτέλεσε το "ελληνικό λύκειο" του δασκάλου και ιερέα Δημητρίου Πρωτόπαππα που ιδρύθηκε το 1965 και παρείχε πλήρες πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε Έλληνες, παράλληλα με τα αγγλικά και τα αφρικάανς και λειτουργούσε ως κοινοτικό σχολείο με καθημερινή διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 ξεκίνησε η λειτουργία του πρότυπου πλέον εκπαιδευτικού ιδρύματος της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ, η οποία ουσιαστικά αποτελεί ιδιωτικό σχολείο στο οποίο πραγματοποιείται η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ από την ίδρυση της μέχρι σήμερα, έχει συμβάλει ιδιαίτερος στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση όλο και περισσότερο παιδιών, τόσο Ελλήνων όσο και παιδιών άλλων εθνικοτήτων, καθώς τα ελληνικά διδάσκονται ως υποχρεωτική δεύτερη γλώσσα μετά την αγγλική.¹⁸

Από το 1980 άρχισαν να εντείνονται οι προσπάθειες -με πρωτοπόρα την κυρία Αναστασία Κρυσταλλίδου-, ώστε τα Ελληνικά εκτός από σχολικό μάθημα να αποτελέσουν και μάθημα εξέτασης για την εισαγωγή των παιδιών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Υπήρξαν διάφορα στάδια των παραπάνω ενεργειών, όπως η αναθεώρηση των αρχαίων ελληνικών ως εξεταστέου μαθήματος, λόγω της αυξημένης δυσκολίας που παρουσίαζε, καθώς και η νέα πραγματικότητα της Νότιας Αφρικής η οποία τη δεκαετία του 1990, ήταν πλέον μία περιοχή που συγκέντρωνε ποικίλες εθνοτικές ομάδες και κατ' επέκταση χαρακτηριζόταν από την παρουσία πολλών διαφορετικών γλωσσών. Μετά από αρκετά εμπόδια και διαπραγματεύσεις, το 2009 ήταν η πρώτη χρονιά που οι απόφοιτοι της σχολής ΣΑΧΕΤΙ εξετάστηκαν στο μάθημα των Ελληνικών κατά τη διενέργεια των παναφρικανικών εξετάσεων εισαγωγής στα Αφρικανικά Πανεπιστήμια. Επίσης, το 1987 ιδρύθηκε το παράρτημα του Λυκείου Ελληνίδων στο Γιοχάνεσμπουργκ το οποίο στα χρόνια που ακολούθησαν, προχώρησε στη διενέργεια πολλών δράσεων σχετικών με την προώθηση του ελληνικού πολιτισμού και την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και επιπλέον διαθέτει ένα μεγαλειώδες αρχείο πληθώρας ελληνικών εφημερίδων που έχουν κυκλοφορήσει στη Νότια Αφρική για περισσότερο από έναν αιώνα. Πολύ σημαντική υπήρξε και η συμβολή της καθηγήτριας Άβας Παπαθεοφίλου, η οποία κατείχε μεγάλη εμπειρία στη διδασκαλία των παιδιών με εξέχουσες σπουδές στο θέατρο και τη συμπεριφορική επιστήμη. Η Άβα Παπαθεοφίλου κατέφθασε στη Ν. Αφρική την περίοδο του Απαρτχάιντ στις αρχές της δεκαετίας του 1980 και μέσα σε αυτές τις δύσκολες συνθήκες ξεκίνησε τις προσπάθειες για την καθιέρωση ενός πρότυπου προγράμματος εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας που βασιζόταν

¹⁸ A. Krystallidis, (2005), "Greek Education in the Republic of South Africa", *Hellenic Studies*, 13 (2), pp. 197-200

σε μεγάλο βαθμό στην τέχνη και τη διαδραστική επικοινωνία. Μετά τη λήξη του καθεστώτος του Απαρτχάιντ η Παπαθεοφίλου προχώρησε και στην οργανωμένη εκπαίδευση δασκάλων πάνω σε μεθόδους εκπαίδευσης που αξιοποιούν τις τέχνες, όπως τη μουσική και το θέατρο. Η πρωτοβουλία της Άβας Θεοφίλου είχε ως αποτέλεσμα την απρόσκοπτη εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας για 20 περίπου συνεχόμενα χρόνια στο Δημοτικό Σχολείο του Ανατολικού Τζαμπαβού και την ενίσχυση της διδασκαλίας των ελληνικών μαθημάτων, καθώς και το ενδιαφέρον για την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό σε ολόκληρη τη Ν. Αφρική. Η θαυμάσια αυτή προσπάθεια τόσων χρόνων δυστυχώς διακόπηκε τα τελευταία χρόνια, καθώς μετά τη συνταξιοδότηση της Άβας Παπαθεοφίλου, δεν υπήρξε άλλη δασκάλα για να συνεχίσει το έργο της.¹⁹

Στα Αφρικανικά Πανεπιστήμια, η πρώτη καταγεγραμμένη προσπάθεια εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας εμφανίζεται το 1949, στο Πανεπιστήμιο του Βιτβάτερσαντ, αλλά πολύ αργότερα το 1984, έγινε πραγματικότητα η ίδρυση του τμήματος Ελληνικών Σπουδών με στόχο τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στο Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ και το οποίο αναγνωρίστηκε επίσημα από το ελληνικό δημόσιο. Ακολούθως, τη δεκαετία του 1990, άρχισαν να πραγματοποιούνται και μαθήματα δια αλληλογραφίας στα πλαίσια εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Από το 2000 και μετά, το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας αποτελεί πλέον βασικό πανεπιστημιακό μάθημα του τμήματος Γλωσσολογίας του Πανεπιστημίου του Γιοχάνεσμπουργκ και διδάσκεται τόσο σε προπτυχιακό όσο και σε μεταπτυχιακό επίπεδο. Αντίστοιχα μαθήματα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας αλλά και διδασκαλίας του ελληνικού πολιτισμού, κυρίως της κλασικής αρχαιότητας, παραδίδονται και σε άλλα πανεπιστήμια της Νότιας Αφρικής, στα οποία πραγματοποιείται και η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών. Εντούτοις, θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα τελευταία χρόνια φαίνεται να περιορίζεται η ελληνόγλωσση εκπαίδευση, καθώς μαθήματα ελληνικής που μέχρι πρότινος ανήκαν στον βασικό κορμό, υποβαθμίζονται σε μαθήματα επιλογής, καθώς και σε κάποια πανεπιστήμια έχει πλέον διακοπεί η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως ανεξάρτητο μάθημα.

2.2 Κοινοτικά Σχολεία στο Γιοχάνεσμπουργκ

Στη σύγχρονη εποχή η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Νότια Αφρική παρέχεται ως επί το πλείστον από τα κοινοτικά σχολεία που βρίσκονται σε διάφορες περιοχές, τα οποία στις περισσότερες περιπτώσεις λειτουργούν ως απογευματινά σχολεία, δηλαδή τα παιδιά φοιτούν σε αυτά αφού ολοκληρώσουν τα μαθήματά τους στο πρωινό σχολείο ή κάποιες φορές παραδίδονται μαθήματα ακόμη και τα Σάββατα. Βέβαια, υπάρχουν και κάποια σχολεία τα οποία έχουν εντάξει την εκμάθηση των ελληνικών στο πρωινό καθημερινό τους πρόγραμμα, αλλά συνήθως

¹⁹Μ. Γρίβα, (2021), «Οι Έλληνες: Μία Φυλή της Νοτίου Αφρικής», Τόμος Γ': Αγώνας, Πτυχές της Καθημερινής Ζωής, Υπό την Αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής, της Επιτροπής 2021 και με την ηθική υποστήριξη της Ελληνικής Ομοσπονδίας Νοτίου Αφρικής, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά), σελ. 6-15, 73-74

αποτελούν μειοψηφία. Επίσης, η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας πραγματοποιείται και στο πλαίσιο λειτουργίας εκπαιδευτικών τμημάτων Ενηλίκων. Στα ελληνικά κοινοτικά σχολεία διδάσκονται κυρίως η Νεοελληνική Γλώσσα, στην εκμάθηση της οποίας διατίθενται περίπου 6-7 διδακτικές ώρες την εβδομάδα, και ακολουθούν η Ελληνική Ιστορία και το μάθημα των Θρησκευτικών ανάλογα με την κρίση του εκάστοτε εκπαιδευτικού, ενώ η διδασκαλία στηρίζεται σε βιβλία που εγκρίνονται από το Υπουργείο Παιδείας της Ελλάδας και από το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών (Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ).²⁰ Το επίπεδο των μαθητών των τμημάτων αυτών θεωρείται μέτριο, καθώς συνήθως μαθαίνουν να αντιλαμβάνονται σε καλό βαθμό την ελληνική γλώσσα, αλλά παρουσιάζουν δυσκολίες στην εκφορά του προφορικού λόγου. Η περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ αριθμεί τα περισσότερα κοινοτικά σχολεία καθώς στις υπόλοιπες πόλεις της Νότιας Αφρικής λειτουργεί ένα κοινοτικό σχολείο ανά κοινότητα. Η εξακολούθηση της λειτουργίας των Τμημάτων Ελληνικής Γλώσσας (ΤΕΓ) καθορίζεται από το πλήθος των μαθητών που εγγράφονται κάθε χρόνο και θα πρέπει να ξεπερνάει τις 50 εγγραφές. Στην περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ λειτουργούν γύρω στα 10 ΤΕΓ και η διδασκαλία των ελληνικών πραγματοποιείται κυρίως από αποσπασμένους εκπαιδευτικούς από την Ελλάδα και σε μικρότερο βαθμό από ομογενείς καθηγητές.²¹ Τα παιδιά διδάσκονται την ελληνική ως δεύτερη γλώσσα και παράλληλα συμμετέχουν σε πολλές εορταστικές εκδηλώσεις και δράσεις που προάγουν τον ελληνικό πολιτισμό και συμβάλουν στην προώθηση της ελληνικής παράδοσης, των εθνικών και θρησκευτικών αξιών και των εθίμων. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα απογευματινά σχολεία απαιτείται να καταβάλουν πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια από τη συνηθισμένη, ώστε να πετύχουν την επαρκή προσέλευση και επιτυχή παρακολούθηση των μαθητών, καθώς οι περισσότεροι από αυτούς είναι κουρασμένοι από τα πρωινά μαθήματα και επίσης η συμμετοχή τους είναι προαιρετική, επομένως είναι ανάγκη να επικρατεί ευχάριστη ατμόσφαιρα και να παρέχονται περαιτέρω κίνητρα για μάθηση.²²

Η ρύθμιση της λειτουργίας των κοινοτικών σχολείων πραγματοποιείται από την Ελληνική Κοινότητα του Γιοχάνεσμπουργκ, η οποία διορίζει μία Σχολική Επιτροπή που είναι υπεύθυνη για τα επιμέρους ζητήματα των σχολείων. Επίσης, το Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης αναλαμβάνει την ρύθμιση θεμάτων που αφορούν ως επί το πλείστον στο εκπαιδευτικό προσωπικό και τον εφοδιασμό των σχολείων με τα απαραίτητα βιβλία και εγχειρίδια. Επομένως, είναι αρμόδιο για την τοποθέτηση αποσπασμένων καθηγητών και τον διορισμό διευθυντών στα

²⁰ A. Krystallidis, (2005), "Greek Education in the Republic of South Africa", *Hellenic Studies*, 13 (2), pp. 192-193

²¹A. Krystallidis, (2005), "Greek Education in the Republic of South Africa", *Hellenic Studies*, 13 (2), pp. 190-193

²²Γ. Βλάχος, (2018), «Η Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Ν. Αφρική», αδημοσίευτη εργασία, <https://enromiosini.gr/apodhmos-ellhnismos/%E1%BD%81-%E1%BC%91%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%E1%BD%B8%CF%82-%CF%84%E1%BF%86%CF%82-%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%AF%CE%BF%CF%85-%E1%BC%80%CF%86%CF%81%CE%B9%CE%BA%E1%BF%86%CF%82-%CE%BA%CE%BF/>

σχολεία, καθώς και για την κάλυψη αναγκών επιμόρφωσης των ομογενών εκπαιδευτικών.²³ Τα κύρια εν λειτουργία κοινοτικά σχολεία του Γιοχάνεσμπουργκ είναι τα εξής: Κεντρικό του Γιοχάνεσμπουργκ, Cyrildene, Houghton, Linden, Robertsam και Rosettenville, τα οποία σε γενικές γραμμές λειτουργούν μόνιμα από το 1978 μέχρι σήμερα. Εκτός από τα παραπάνω, λειτουργούν και κάποια ακόμη κοινοτικά σχολεία, των οποίων συχνά η λειτουργία διακόπτεται όταν δεν συμπληρώνουν τις απαιτούμενες εγγραφές. Τα σχολεία αυτά αποτελούνται από τα εξής παραρτήματα: Γιόβιλ, Μόντεορ, Ριζιντέιλ, Ρόζμπανκ και Σάντον. Σύμφωνα με στατιστικά στοιχεία, το έτος 2017 το πλήθος των μαθητών που φοιτούσαν σε απογευματινά κοινοτικά σχολεία (εξαιρείται η Σχολή ΣΑΧΕΤΙ) ανερχόταν σε 563 και εργαζόνταν σε αυτά συνολικά 8 αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί.²⁴

Εκτός από τα κοινοτικά σχολεία που περιγράφηκαν παραπάνω, κύριος φορέας της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ θεωρείται η σχολή ΣΑΧΕΤΙ, της οποίας η ίδρυση αποτελεί αρχικά απόρροια των πολύχρονων οργανωμένων προσπαθειών της Ελληνικής Κοινότητας του Γιοχάνεσμπουργκ, πλέον όμως θεωρείται κατά βάση ιδιωτικό σχολείο που παρέχει την εκμάθηση των ελληνικών ως δεύτερη υποχρεωτική γλώσσα μετά την αγγλική. Η σχολή ΣΑΧΕΤΙ ιδρύθηκε το 1974 και οικοδομήθηκε σε μία τεράστια έκταση στη συνοικία Senderwood του Johannesburg, ως απόρροια εκτεταμένων και πολύχρονων προσπαθειών της Ομογένειας για την πραγμάτωση του οράματος μίας "Μεγάλης του Γένους Σχολής". Η ίδρυση της σχολής πραγματοποιήθηκε από μία ομάδα συνιδρυτών και δωρητών με επικεφαλής τον διαπρεπή Γεώργιο Μπίζο, ο οποίος διετέλεσε δικηγόρος της οικογένειας του Nelson Mandela, υπήρξε ενεργός αγωνιστής ενάντια στο Απαρτχάιντ και υποστήριξε σθεναρά την κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων και την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Νότια Αφρική.²⁵

Αρχικός στόχος της δημιουργίας της σχολής υπήρξε η ίδρυση ενός ελληνικού σχολείου για παιδιά των Ελλήνων Ομογενών με κύρια επιδίωξη την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και τη διατήρηση του ελληνικού πολιτισμού. Στην πορεία όμως η σχολή Σαχέτι αναδείχθηκε σε σύμβολο της πολυπολιτισμικότητας καθώς σε αυτό φοιτούν μαθητές διαφόρων εθνικοτήτων αλλά και ομογενείς, με έμφαση πάντα στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση και τις ελληνικές παραδόσεις. Η σχολή ΣΑΧΕΤΙ θεωρείται ένα σύγχρονο ίδρυμα εκπαίδευσης, το οποίο με έμβλημα το αρχαίο ρητό "ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ", προάγει ως βασικά ιδανικά: την αυτογνωσία, την

²³ Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ. 60-63, http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

²⁴ Μ. Δαμανάκης, (2010), «Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της», *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης*, ,σελ.30-50, <http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1530>

²⁵ Π. Σκουφής, *επί τη εξουσιοδοτήσει του διοικητικού συμβουλίου ΣΑΧΕΤΙ*, (1985), «Ο πρόλογος και το ιστορικό επί της 35^{ης} επετείου του ΣΑΧΕΤΙ (1950 — 1985)», σελ. 15-25, Γιοχάνεσμπουργκ, Νότια Αφρική

αλληλεγγύη μεταξύ των μαθητών και τη συνεργασία των ίδιων μεταξύ τους αλλά και με τους υπόλοιπους φορείς με τελικό αποτέλεσμα τις αδιαμφισβήτητες ακαδημαϊκές επιτυχίες, που το καθιστούν ένα από τα καλύτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα της Νοτίου Αφρικής. Παρά τη φοίτηση αλλοεθνών μαθητών, όπως αυτή ορίζεται άλλωστε από το καταστατικό της Σχολής, το ποσοστό των μαθητών ελληνικής καταγωγής ανέρχεται τουλάχιστον στο 50%. Η εκπαίδευση στην ελληνική γλώσσα συμβάλλει στη διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας, καθώς ο κίνδυνος αφομοίωσης του ελληνικού στοιχείου ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που εξαρχής οδήγησαν στη λειτουργία της σχολής.²⁶

Στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ φοιτούν κατά μέσο όρο 1300 μαθητές, αγόρια και κορίτσια ελληνικής καταγωγής αλλά και αλλοεθνείς μαθητές. Τα μαθήματα πραγματοποιούνται στην αγγλική γλώσσα, ενώ η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας είναι υποχρεωτική για όλους, ως δεύτερη ξένη γλώσσα σε υποχρεωτικό μάθημα. Στη σχολή λειτουργούν βρεφονηπιακός σταθμός, νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο και παρατηρείται υψηλός βαθμός επιτυχίας στις εισαγωγικές εξετάσεις σε πανεπιστημιακά ιδρύματα. Εκτός από την υποχρεωτική διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, οι μαθητές διδάσκονται και άλλα μαθήματα που στοχεύουν στην εξοικείωσή τους με τον ελληνικό πολιτισμό, τα έθιμα και τις παραδόσεις. Προς την επίτευξη του παραπάνω στόχου, εφαρμόζεται συστηματική διδασκαλία της Ιστορίας του Ελληνισμού, αρχαίας και νεότερης, της μυθολογίας, της θρησκευτικής παράδοσης της Ελληνικής Ορθοδοξίας, καθώς και μάθημα ελληνικής μουσικής κατά τη διδασκαλία της οποίας δίνεται ιδιαίτερη έμφαση σε κατεξοχήν ελληνικά μουσικά όργανα, όπως το μπουζούκι και στην εκμάθηση παραδοσιακών δημοτικών χορών. Επιπλέον, στη σχολή πραγματοποιούνται πολλές εκδηλώσεις που έχουν ως στόχο την προώθηση του ελληνικού πολιτισμού και την εξοικείωση των μαθητών με τα κορυφαία ιστορικά γεγονότα που καθόρισαν την πορεία του ελληνικού έθνους. Για τον λόγο αυτό εορτάζονται συστηματικά όλες οι εθνικές επέτειοι, όπως η 25η Μαρτίου και η 28η Οκτωβρίου καθώς και ο εορτασμός του Πολυτεχνείου και της αποκατάστασης της δημοκρατίας μετά την ανατροπή της χούντας των συνταγματαρχών. Επιπροσθέτως, σημαντική παρουσία στη σχολή έχει και η τήρηση των θρησκευτικών εορτών και παραδόσεων σύμφωνα με το ορθόδοξο χριστιανικό δόγμα και η τακτική επαφή των μαθητών με ελληνορθόδοξους ναούς αλλά και με ιερωμένους της Ορθοδοξίας, είτε της Νοτίου Αφρικής είτε άλλων χωρών, όπως την Αίγυπτο, την Ελλάδα και την Κύπρο. Στην σχολή το προσωπικό που την πλαισιώνει ανέρχεται γύρω στα 370 άτομα εκ των οποίων οι 130 είναι καθηγητές, ενώ στα πλαίσια της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης προσλαμβάνονται μόνιμοι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα καθώς και εκπαιδευτικοί οι οποίοι εργάζονται με ιδιωτική σύμβαση.²⁷

²⁶ Γ. Βλάχος, (2018), «Η Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Ν. Αφρική», αδημοσίευτη εργασία, <https://enromiosini.gr/apodhmos-ellhnismos/%E1%BD%81-%E1%BC%91%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%E1%BD%B8%CF%82-%CF%84%E1%BF%86%CF%82-%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%AF%CE%BF%CF%85-%E1%BC%80%CF%86%CF%81%CE%B9%CE%BA%E1%BF%86%CF%82-%CE%BA%CE%BF/>

²⁷ Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης στο Γενικό Προξενείο στο Johannesburg, <https://blogs.sch.gr/gsejohann/forum-ellinoglossis-ekpaideysis/>

Είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι παράλληλα με την προώθηση των ελληνικών παραδόσεων και του ελληνικού πολιτισμού, στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ αποτελούν αδιαμφισβήτητα δικαιώματα η ελευθερία της σκέψης και το δικαίωμα στην ανεξιθρησκία στα πλαίσια της ισότητας, αλληλεγγύης και εναντίωσης σε οποιαδήποτε διάκριση, που την διακατέχουν. Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε, ότι η σχολή ΣΑΧΕΤΙ είναι από τα λίγα ιδρύματα που ακόμη και την περίοδο του Απαρτχάιντ, δεχόταν μαθητές διαφόρων φυλών και εθνοτήτων. Άλλωστε τρεις βασικοί σκοποί σύμφωνα με το καταστατικό της σχολής είναι η εκπαίδευση με ιδιαίτερη έμφαση στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, η υποχρεωτική διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας για όλους τους μαθητές ανεξαρτήτως εθνοτικής προέλευσης και η εξοικείωσή τους με την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση, διαφυλάττοντας παράλληλα το δικαίωμα της ανεξιθρησκίας και της ελευθερίας της συνείδησης.²⁸

Τα κτήρια της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ εκτείνονται σε μία οικοπεδική έκταση 290 στρεμμάτων, τα οποία με τα χρόνια έχουν εξελιχθεί σε πρότυπες εγκαταστάσεις που στηρίζονται σε πρωτοποριακό αρχιτεκτονικό σχεδιασμό για τον οποίο έχουν αποσπάσει βραβεία από το Ινστιτούτο Αρχιτεκτόνων της Νοτίου Αφρικής. Υπάρχουν επίσης αξιόλογες αθλητικές εγκαταστάσεις στις οποίες λαμβάνουν χώρα ποικίλες δραστηριότητες οι οποίες προωθούν την πολύμορφη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών και την ανάπτυξη της κοινωνικοποίησης και του πνεύματος ομαδικότητας μέσα από την δυνατότητα συμμετοχής σε ομαδικά και άλλα αθλήματα, όπως ποδόσφαιρο, ράγκμπι, μπάσκετ, χόκεϊ, κολύμβηση και κρίκετ. Στα κτίρια της σχολής συμπεριλαμβάνονται η Ορθόδοξη Χριστιανική Εκκλησία «Η Υπαπαντή του Κυρίου», το «Πουρούλειο Πνευματικό Κέντρο» και η αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων προς τιμήν του Γεωργίου Μπίζου, η οποία φέρει το όνομά του. Επίσης, η σχολή ΣΑΧΕΤΙ, μεταξύ άλλων, αποτελεί και πιστοποιημένο εξεταστικό κέντρο όπου πραγματοποιείται στοχευμένη και εξειδικευμένη προετοιμασία των μαθητών ώστε να συμμετέχουν στις εξετάσεις για απόκτηση πιστοποιητικού Ελληνομάθειας. Ιδιαίτερα αξιοσημείωτες είναι και οι διάφορες δράσεις και αδελφοποιήσεις που πραγματοποιούνται στα πλαίσια της συνεργασίας της σχολής ΣΑΧΕΤΙ με άλλα σχολεία από την Ελλάδα, την Κύπρο αλλά και άλλους εκπαιδευτικούς φορείς της Νοτίου Αφρικής. Σε γενικές γραμμές, η σχολή ΣΑΧΕΤΙ χαρακτηρίζεται από καινοτόμες δραστηριότητες και πρωτοποριακές μεθόδους διδασκαλίας με τη χρήση βιωματικών μεθόδων με κύριο στόχο την εξοικείωση των μαθητών με την ελληνική γλώσσα, την ιστορία και τον ελληνικό πολιτισμό ως αποτέλεσμα πολύμορφων και βιωματικών διαδικασιών εκπαίδευσης με έμφαση στην κριτική σκέψη, την ενεργή συμμετοχή, τον στοχασμό και την ανατροφοδότηση. Αξίζει να αναφερθεί ότι η σχολή ΣΑΧΕΤΙ αποτελεί στην ουσία ένα πολύγλωσσο διαπολιτισμικό σχολείο στο οποίο εκτός από την αγγλική και την ελληνική γλώσσα στις οποίες δίνεται προτεραιότητα, ομιλούνται επιπλέον η Αφρικάανς καθώς και η γλώσσα των Ζουλού²⁹

²⁸ Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης στο Γενικό Προξενείο στο Johannesburg, <https://blogs.sch.gr/gsejohann/forum-ellinoglossis-ekpaideysis/>

²⁹ M. Damanakis, (2005), "The Greek Education in Diaspora", *Hellenic Studies*, 13(2), pp.13-15, <https://ejournals.lib.uoc.gr/hellst/issue/view/76>

2.3 Πανεπιστήμια Ν. Αφρικής και Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση

Ένας από τους κύριους φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης της Ν. Αφρικής, αποτελεί το Τμήμα Ελληνικών και Λατινικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ. Η έναρξη της λειτουργίας της έδρας Νεοελληνικών Σπουδών τοποθετείται το 1987, ως τομέας της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών στο πρώην R.U.A, νυν University of Johannesburg. Η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και συναφών αντικειμένων παρέχεται σε προπτυχιακό, μεταπτυχιακό και διδακτορικό επίπεδο και αφορά σε δύο τομείς: στις Κλασικές Σπουδές που αφορούν στην Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό και στις Νεοελληνικές Σπουδές που αφορούν στη νεοελληνική γλώσσα και την ιστορία από το Βυζάντιο μέχρι σήμερα. Σε προπτυχιακό επίπεδο, τα μαθήματα πραγματοποιούνται την ημέρα για τους φοιτητές πλήρους φοίτησης, αλλά υπάρχουν και απογευματινά τμήματα τα οποία παρακολουθούν οι εργαζόμενοι φοιτητές. Στα προπτυχιακά μαθήματα εκτός από τη Νεοελληνική Γλώσσα που αποτελεί το βασικό μάθημα, συμπεριλαμβάνονται τα μαθήματα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας καθώς και της Αρχαίας Ελληνικής Ιστορίας και του Ελληνικού Πολιτισμού. Επιπλέον, διδάσκονται η Βυζαντινή Ιστορία και η Νεοελληνική Ιστορία. Τα προπτυχιακά ελληνόγλωσσα μαθήματα διαρκούν τρία χρόνια και στο τέλος του τρίτου χρόνου οι φοιτητές έχουν ήδη αποκτήσει άριστη γνώση της Νεοελληνικής Γλώσσας. Μετά το πέρας των προπτυχιακών τους σπουδών, οι φοιτητές μπορούν, αν το επιθυμούν, να συνεχίσουν με μεταπτυχιακές ή ακόμη και διδακτορικές σπουδές επιλέγοντας μέσα από μία πληθώρα αντικειμένων, όπως είναι η Νεοελληνική και η Βυζαντινή Ιστορία, θέματα σχετικά με την τουρκοκρατία στην Ελλάδα, διάφορα λαογραφικά θέματα καθώς και η Νεοελληνική Λογοτεχνία και Ποίηση. Επιπροσθέτως, οι φοιτητές του Πανεπιστημίου έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν την ειδικότητα της Διδακτικής της Ελληνικής Γλώσσας, ώστε να ακολουθήσουν το επάγγελμα του εκπαιδευτικού στον τομέα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, ενώ το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας είναι αναγνωρισμένο από το ΔΟΑΤΑΠ. Στο Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ διδάσκουν γύρω στους 15 καθηγητές, κάποιοι εκ των οποίων είναι αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα, ενώ οι υπόλοιποι είναι Έλληνες ομογενείς. Το Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ αποτελεί μοναδικό Ίδρυμα σε ολόκληρη την Αφρική, η οποία παρέχει τη δυνατότητα πλήρους φοίτησης και την απόκτηση προπτυχιακών, μεταπτυχιακών και διδακτορικών τίτλων στις νεοελληνικές και κλασικές σπουδές.³⁰

Σύμφωνα με στοιχεία του 2017, τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται πολλές ελλείψεις που αφορούν στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση σε πανεπιστημιακό επίπεδο οι οποίες ενδεχομένως να οδηγήσουν στην παύση λειτουργίας του τμήματος Ελληνικών Σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ. Κάτι ανάλογο είχε γίνει προηγουμένως και στην περίπτωση της αντίστοιχης έδρας στο Πανεπιστήμιο του Wits εξαιτίας κυρίως της υποστελέχωσης σε εκπαιδευτικό προσωπικό, καθώς υπήρξαν πολλές καθυστερήσεις τόσο αναφορικά με την αποστολή

³⁰Φ. Φιλίππου, (2011), «Ο τομέας νέων ελληνικών του τμήματος ελληνικών και λατινικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ», *Πρακτικά 6^{ου} Επισημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, Π.Τ.Δ.Ε.*, σελ. 368-372, Πάτρα, <https://www.eleie.gr/images/synedria/6---.pdf>

αποσπασμένων εκπαιδευτικών από την Ελλάδα όσο και αναφορικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι οι καθηγητές κατά τη διαμονή και την εργασία τους στη Ν. Αφρική.³¹

Πολύ σημαντικός σταθμός στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση του εξωτερικού γενικότερα και της Ν. Αφρικής ειδικότερα, αποτέλεσε η θεσμοθέτηση του Πιστοποιητικού Ελληνομάθειας το 1998, το οποίο δίνει τη δυνατότητα στα άτομα που το κατέχουν να μπορούν να αποδεικνύουν το επίπεδο των γνώσεων που διαθέτουν (από στοιχειώδη-άριστη) αναφορικά με την ελληνική γλώσσα. Το πιστοποιητικό ελληνομάθειας είναι εξαιρετικά χρήσιμο σε αρκετές περιπτώσεις όπως στην αναζήτηση εργασίας, στη δυνατότητα φοίτησης σε ελληνικά πανεπιστήμια από αλλοδαπούς υποψηφίους, ακόμη και στη συγκέντρωση μορίων για διορισμό σε φορείς του ελληνικού δημοσίου. Επιπλέον, αξίζει να αναφερθεί ότι η Σχολή ΣΑΧΕΤΙ παρέχει σε όλους τους υποψηφίους τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν δωρεάν μαθήματα για την προετοιμασία τους πριν από την διενέργεια των εξετάσεων πιστοποίησης. Ανάλογο κέντρο ελληνομάθειας έχει διαμορφωθεί και στην περιοχή Cape Town αλλά είναι μικρότερης εμβέλειας. Σε γενικές γραμμές, οι εξετάσεις πιστοποίησης ελληνομάθειας είναι ένας θεσμός ο οποίος συμβάλει θετικά στη συνολική προσπάθεια που καταβάλλεται από τους διάφορους φορείς ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, για την προώθηση της εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας από όσο το δυνατόν περισσότερους Έλληνες και μη της Ν. Αφρικής.³²

2.4 Ελληνικός Τύπος και Εκκλησία

Η συμβολή της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας υπήρξε σημαντική από τα πρώτα χρόνια της εγκατάστασης των Ελλήνων στη Ν. Αφρική, καθώς όπως προαναφέρθηκε, η ανέγερση ορθόδοξων χριστιανικών ναών αποτελούσε προτεραιότητα των ομογενών, πριν την ίδρυση ελληνικών σχολείων. Επίσης, αρχικά η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας γινόταν από ιερωμένους και αρχιμανδρίτες στα πλαίσια των κατηχητικών σχολείων και αργότερα η ίδρυση των πρώτων σχολείων πραγματοποιήθηκε, σε αρκετές περιπτώσεις, μετά από πρωτοβουλία ιεροδιδασκάλων. Σε γενικές γραμμές, η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας συνδέεται άρρηκτα με τους δεσμούς των ελληνικών παροικιών με την Εκκλησία σε διάφορες εκφάνσεις της καθημερινής ζωής, της εκπαίδευσης και του πολιτισμού.

Θεωρείται ότι ή ελληνόγλωσση εκπαίδευση και γενικότερα η διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στην ελληνική διασπορά της Ν. Αφρικής στηρίχθηκε στις ενέργειες δύο βασικών φορέων, στο πολύτιμο έργο των Ελληνικών Κοινοτήτων και σε αυτό της

³¹ Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης στο Γενικό Προξενείο στο Johannesburg, <https://blogs.sch.gr/gsejohann/forum-ellinoglossis-ekpaideysis/>

³² Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ. 55-57, http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

Εκκλησίας³³ Κατά τον 19ο αιώνα, τα χριστιανικά μυστήρια τελούνταν από περιφερόμενους ιερείς ενώ οι πρώτες εκκλησίες χτίστηκαν ήδη από τις αρχές του 20ου αιώνα και συγκεκριμένα αρχικά χτίστηκε ο Ναός του Αγίου Γεωργίου στην περιοχή του Cape Town το έτος 1903 και δέκα χρόνια μετά, πραγματοποιήθηκε η ανέγερση του Ιερού Ναού των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης στο Γιοχάνεσμπουργκ, μία βυζαντινή εκκλησία η οποία θεωρείται ένα αξιόλογο μνημείο πολιτισμικής κληρονομιάς της Ν. Αφρικής. Σημαντικό σταθμό αποτελεί και η ίδρυση της Ιερής Μητρόπολης Ιωαννουπόλεως και Εξαρχία πάσης Ν. Αφρικής στην κοινότητα του Γιοχάνεσμπουργκ και με πλήρη δικαιοδοσία που απλωνόταν σε όλη την υποσαχάρια Αφρική. Πολύ αργότερα, τη δεκαετία του '60, πραγματοποιείται η ίδρυση δύο νέων Μητροπόλεων οι οποίες αναλαμβάνουν τη δικαιοδοσία των περιοχών της Ζιμπάμπουε και του Cape Town.³⁴

Το καλοκαίρι του 1920 δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα "Νέα Ελλάς" οι επιστολές του Αρχιεπισκόπου Αθανασίου Νικολόπουλου και αφορούσαν στην αναγκαιότητα δημιουργίας ελληνικού σχολείου για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας από τα παιδιά Ελλήνων Ομογενών αλλά και αλλοεθνών μαθητών σε ολόκληρη την Αφρική. Είναι φανερό ότι πολλοί εκπρόσωποι της Εκκλησίας οραματίζονταν μία "Μεγάλη του Γένους Σχολή", με στόχο τη μεταλαμπάδευση του ελληνικού ιδεώδους σε Έλληνες και μη, σε διάφορες περιοχές της Αφρικής με επίκεντρο τις ελληνικές κοινότητες της Ν. Αφρικής. Τον επόμενο χρόνο, οι εκπρόσωποι της Εκκλησίας προχώρησαν στη διεξαγωγή εράνου και την επακόλουθη συγκέντρωση αρκετών χρημάτων, προερχόμενων ως επί το πλείστον από εύπορους ομογενείς και εν τέλει το 1924, αγοράστηκε το οικοπέδο στο Μάλβερν με στόχο την ανέγερση του πρώτου ελληνικού σχολείου. Το σχολείο θα ονομαζόταν "Ελληνικό Σχολείο Ν. Αφρικής" και οι πρωτεργάτες αυτής της προσπάθειας ήταν η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία και οι επικεφαλές της ελληνικής κοινότητας στη Ν. Αφρική. Οι περισσότερες εκκλήσεις για τους εράνους πραγματοποιήθηκαν μέσω των εφημερίδων και τα αρχιτεκτονικά σχέδια ήταν βασισμένα σε αρχαιοελληνικούς ρυθμούς. Ο "θεμέλιος λίθος" του σχολείου το οποίο αποκαλούσαν "Μικρό Παρθενώνα", τοποθετήθηκε τον Αύγουστο του 1930, μετά από δοξολογία που τελέστηκε από την πρωτοκαθεδρία της Εκκλησίας και ένα μέρος του υπάρχει μέχρι σήμερα στην αυλή της Σχολής ΣΑΧΕΤΙ, η ίδρυση της οποίας το 1974 στην ουσία εκπλήρωσε το όραμα της Μεγάλης του Γένους Σχολής καθώς η λειτουργία του πρώτου σχολείου στο Μάλβερν διεκόπη πολύ σύντομα. (Γρίβα, 2021, σελ. 15-21)

Μετά την απόπειρα λειτουργίας του πρώτου σχολείου υπό την καθοδήγηση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ακολούθησαν και άλλες αξιόλογες προσπάθειες που υποκινούνταν κυρίως από ιερωμένους της Εκκλησίας, όπως η περίπτωση του ιερέα Ηλία Μπερτόλη. Ο Μπερτόλης

³³Μ. Δαμανάκης, (2010), «Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της», *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης*, σελ.24, <http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1530>

³⁴ Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων & Σωματείων Νοτίου Αφρικής, (2002), «Ο Ελληνισμός της Νοτίου Αφρικής: Δομή και προσφορά από τα τέλη του 19ου αιώνα.» *Αναμνηστικό Λεύκωμα. Ιωαννουπόλεως: Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων & Σωματείων Νοτίου Αφρικής*

προχώρησε στην ίδρυση σχολείου στο Γιοχάνεσμπουργκ το οποίο λειτούργησε από το 1935-1965 και παράλληλα επεδίωξε την λειτουργία γεωργικής σχολής σε μία φάρμα που είχε στην ιδιοκτησία του. Η ασυμφωνία απόψεων ανάμεσα στην ελληνική κοινότητα και την εκκλησία σε συνδυασμό με τη διόγκωση των χρεών που είχαν συσσωρευτεί, οδήγησαν στην εκποίηση των περιουσιακών στοιχείων στο Μάλβερν και στις φάρμες στη Χαϊδελβέργη με επακόλουθο την αγορά του οικοπέδου στο οποίο στεγάζεται σήμερα η σχολή ΣΑΧΕΤΙ. Είναι απαραίτητο να σημειωθεί ότι ο ιερέας Ηλίας Μπερτόλης κατόρθωσε να παράγει ένα πολύ σημαντικό έργο στον τομέα της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στην Ν. Αφρική. Στο σχολείο του, που στεγάστηκε με τη βοήθεια του Καθολικού Επισκόπου σε νέο χώρο στο Ρούζμπανκ το 1935, διδάσκονταν τα μαθήματα των ελληνικών, των θρησκευτικών και της ελληνικής ιστορίας, ενώ στο γειτονικό οικοτροφείο στο οποίο φιλοξενούνταν γύρω στα 50 παιδιά, πραγματοποιούνταν η διδασκαλία μουσικών οργάνων, όπως βιολιού, πιάνου και μαντολίνου. Αργότερα, αναγκάστηκε ξανά να εγκαταστήσει το σχολείο σε άλλη περιοχή λόγω παραπόνων των γειτόνων, χωρίς να σταματήσει να αντιμετωπίζει προβλήματα από διάφορους φορείς και ομάδες πληθυσμών που ενοχλούνταν από τη λειτουργία του σχολείου. Παρά τις δυσκολίες, ο Μπερτόλης δεν παράτησε τις προσπάθειες του και οι μαθητές στο σχολείο του διαρκώς αυξάνονταν. Μετά τη μετάθεσή του, το σχολείο ανέλαβε ο γιος του Γεώργιος, εργαζόμενος με τον ίδιο ζήλο μέχρι τη διακοπή της λειτουργίας του εκπαιδευτικού ιδρύματος, στα μέσα της δεκαετίας του '60.³⁵

Μία ακόμη αξιόλογη προσπάθεια που ενισχύει την πεποίθηση ότι η Εκκλησία διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην ελληνόγλωσση εκπαίδευση ήταν η ίδρυση του "Ελληνικού Λυκείου" το 1965 από τον ιεροδιδάσκαλο Δημήτριο Πρωτόπαππα ο οποίος εγκαταστάθηκε στη Ν. Αφρική το 1945, λόγω των πολιτικών εξελίξεων που διαδραματίζονταν στην Αίγυπτο. Το σχολείο λειτουργούσε κυρίως τα απογεύματα και τα μαθήματα που διδάσκονταν ήταν η ελληνική γλώσσα, τα αφρικάνας και τα αγγλικά και ακόμη ελληνική ιστορία, γεωγραφία, θρησκευτικά και ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί. Οι εγκαταστάσεις του σχολείου ήταν αρκετά μεγάλες και περιελάμβαναν οικοτροφείο, κολυμβητήριο και ακόμη και ιατρείο για την παρακολούθηση των μαθητών από ιατρό σε περίπτωση που κρινόταν απαραίτητο. Οι μέθοδοι διδασκαλίας θεωρούνταν ιδιαίτερα πρωτοποριακοί για την εποχή και εφαρμόζονταν με βάση το αρχαίο ρητό: "Τέρπειν άμα και διδάσκειν", που σημαίνει ότι η διδασκαλία μπορεί να είναι ευχάριστη και διασκεδαστική.³⁶

Στη σύγχρονη εποχή η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Ν. Αφρικής υπόκειται στη δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής και από το 2001, οι

³⁵ Μ. Γρίβα, (2021), «Οι Έλληνες: Μία Φυλή της Νοτίου Αφρικής», Τόμος Γ': Αγώνας, Πτυχές της Καθημερινής Ζωής, Υπό την Αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής, της Επιτροπής 2021 και με την ηθική υποστήριξη της Ελληνικής Ομοσπονδίας Νοτίου Αφρικής, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά), σελ. 8-14, 73-79

³⁶ Μ. Γρίβα, (2021), «Οι Έλληνες: Μία Φυλή της Νοτίου Αφρικής», Τόμος Γ': Αγώνας, Πτυχές της Καθημερινής Ζωής, Υπό την Αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής, της Επιτροπής 2021 και με την ηθική υποστήριξη της Ελληνικής Ομοσπονδίας Νοτίου Αφρικής, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά), σελ. 73-87

ελληνορθόδοξες εκκλησίες της Ν. Αφρικής εκτελούν ιεραποστολικό έργο, επιδιώκοντας την διάδοση της χριστιανικής πίστης σε αφρικανικούς πληθυσμούς άλλων θρησκειών.³⁷ Το 2001 ξεκινάει και η έκδοση του μηνιαίου επίσημου δελτίου Ιεράς Μητρόπολης Ιωαννουπόλεως και Πρετόριας του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής, με την ονομασία: "Αλεξανδρινός Φάρος Νοτίου Αφρικής". Στην Ελληνορθόδοξη Εκκλησία ανήκουν δύο Μητροπόλεις: Η Μητρόπολη Καλής Ελπίδος με έδρα την περιοχή του Cape Town, στην οποία περιλαμβάνονται οι περιοχές Western Cape, Eastern Cape, Kwa Zulu-Natal και Free State και η Μητρόπολη Ιωαννουπόλεως και Πρετόριας με κέντρο την περιοχή του Γιοχάνεσμπουργκ και σε αυτή ανήκουν τα εξής διαμερίσματα: Gauteng, North-West, Northern Province και Mpumalanga. Οι περισσότεροι χριστιανικοί ναοί της Ν. Αφρικής ανήκουν στις κατά τόπους ελληνικές κοινότητες, εντούτοις αρκετοί από τους ναούς διοικούνται απευθείας από το Πατριαρχείο ενώ λίγοι από αυτούς θεωρούνται ιδρυματικοί, δηλαδή ανήκουν σε ιδρύματα όπως η Στέγη Γερόντων και η Σχολή ΣΑΧΕΤΙ.³⁸ Σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας και την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας διαδραμάτισαν και οι διάφορες ελληνικές εφημερίδες της Ν. Αφρικής, που άρχισαν να εκδίδονται από τις αρχές του 20ου αιώνα και η κυκλοφορία κάποιων εξ' αυτών συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Η πρώτη ελληνική εφημερίδα έκανε την εμφάνισή της στις αρχές του 1900 με τίτλο *Αποκαλύψεις* και εκδιδόταν στην περιοχή του Cape Town υπό τη διεύθυνση του Γεωργίου Κωστάλα ο οποίος χαρακτηριζόταν από έντονα εθνικιστικά φρονήματα. Ήταν ένας από τους πρώτους πολιτικούς ηγέτες της Ελληνικής Παροικίας και αναφέρεται συχνά ως κύριος ομιλητής στις εκδηλώσεις που πραγματοποιούνταν στα πλαίσια των εορτασμών των εθνικών επετείων. Η λειτουργία της εφημερίδας διεκόπη γύρω στο 1906, λόγω κυρίως οικονομικών προβλημάτων που οφείλονταν σε μεγάλο βαθμό στον πόλεμο των Μπόερς. Δυστυχώς δεν έχουν διασωθεί φύλλα της εφημερίδας.³⁹ Η δεύτερη ελληνική παροικιακή εφημερίδα που κυκλοφόρησε και η οποία θεωρείται και η πρώτη πιο σημαντική ήταν η *Νέα Ελλάς*, της οποίας η κυκλοφορία διατηρήθηκε απρόσκοπτα, από την ίδρυσή της το 1913 μέχρι και το 1985. Μία εξίσου σημαντική εφημερίδα ήταν και ο *Ελληνικός Τύπος* της οποίας η έκδοση ξεκίνησε το 1918 και εξακολούθησε να κυκλοφορεί μέχρι και το 1999. Η *Νέα Ελλάς* εκδιδόταν στην ελληνική γλώσσα ενώ ο *Ελληνικός Τύπος*, στα ελληνικά και τα αγγλικά. Η *Νέα Ελλάς* αποτελούσε αρχικά εβδομαδιαία εφημερίδα του Γιοχάνεσμπουργκ. Ήταν μία από τις εφημερίδες της εποχής που αντιπαλεύονταν τη μοναρχία και θεωρείτο

³⁷ A. Krystallidis, (2005), "Greek Education in the Republic of South Africa", *Hellenic Studies*, 13 (2), pp. 2-6

³⁸ Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο, σελ. 31-36, http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

³⁹ Μ. Γρίβα, (2021), «Οι Έλληνες: Μία Φυλή της Νοτίου Αφρικής», Τόμος Γ': Αγώνας, Πτυχές της Καθημερινής Ζωής, *Υπό την Αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και Πάσης Αφρικής, της Επιτροπής 2021 και με την ηθική υποστήριξη της Ελληνικής Ομοσπονδίας Νοτίου Αφρικής*, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά), σελ.290-293

"βενιζελική". Σύμφωνα με διάφορες έρευνες, το 1972 η εφημερίδα *Αφρικανίς* ενσωματώθηκε στον *Ελληνικό Τύπο* και αργότερα, το 1990, οι δύο εφημερίδες συγχωνεύτηκαν με την εφημερίδα *Νέα Ελλάς*. Η *Αφρικανίς* ιδρύθηκε το 1918 από τον Απόστολο Καγρόπουλο και αργότερα επανεκδόθηκε το 1933, από τον Ηλία Μπερτόλη. Σε γενικές γραμμές είναι μία εφημερίδα που κατά διαστήματα, έχει αλλάξει ιδιοκτήτες, ύφος και προσανατολισμό. Πολλές ακόμη μικρότερες εφημερίδες έκαναν την εμφάνισή τους ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα, γεγονός που αναδεικνύει την προσπάθεια των Ελλήνων ομογενών να διατηρήσουν την ελληνική τους ταυτότητα και να εξασκούν τη γραφή και την ανάγνωση της ελληνικής γλώσσας. Μερικές από αυτές τις πρώτες εφημερίδες ήταν οι εξής: *Αποκάλυψη*, *Ακρόπολις*, *Φωνή των Αποδήμων* οι οποίες δεν εκδίδονται πλέον καθώς και άλλες που συνεχίζουν να κυκλοφορούν μέχρι σήμερα: *Ενημέρωση*, *Μήνυμα*, *Αρίων*, *Ακρογιάλι*.

Στη σημερινή εποχή εκτός από την κυκλοφορία του επίσημου δελτίου της Μητρόπολης που αναφέρθηκε παραπάνω, εκδίδεται από το 1999 μία ελληνική εφημερίδα που αφορά σε νέα και ειδήσεις σχετικές με την Ελληνική Παροικία. Ονομάζεται *Ελληνικά Νέα* και κυκλοφορεί στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα. Από το 2002 κυκλοφορεί μαζί με την εφημερίδα και ένα ειδικό ένθετο σχετικό με τον πολιτισμό, το *Πανόραμα*, στο οποίο εμφανίζονται πολλά ενδιαφέροντα άρθρα και κείμενα λογοτεχνικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος προερχόμενα κυρίως από Έλληνες λόγιους της Ν. Αφρικής. Καθ' όλη τη διαχρονική πορεία τους, οι ελληνικές εφημερίδες της Ν. Αφρικής αποτέλεσαν εργαλείο εκμάθησης και διατήρησης της ελληνικής γλώσσας, όχι μόνο χάρη στην ανάγνωσή τους από τους Έλληνες με σκοπό την ενημέρωσή τους, αλλά και επειδή σε πολλές περιπτώσεις δημοσιεύτηκαν σε αυτές έργα Ελλήνων λογοτεχνών, πολλά εκ των οποίων υπήρξαν ιδιαιτέρως αξιόλογα. Επίσης, αρκετά ελληνικά περιοδικά διαδραμάτισαν αντίστοιχο ρόλο, όπως το περιοδικό "Γνώμη" το οποίο εκδιόταν τη δεκαετία του 1980 από την πολύ σημαντική συγγραφέα, ποιήτρια και ζωγράφο Ντόλλη Νταλκά η οποία έχει λάβει βραβεία και διακρίσεις τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Αντίστοιχες σημαντικές προσπάθειες έχουν γίνει και από άλλους Έλληνες λογοτέχνες και ακαδημαϊκούς της Ν. Αφρικής, όπως είναι η Μαρούλα Πανάγου της οποίας λογοτεχνικά έργα είχαν δημοσιευτεί κατά καιρούς σε ελληνικές παροικιακές εφημερίδες και περιοδικά και ο Βαγγέλης Μάντζαρης που είχε δημοσιεύσει επιστημονικά άρθρα σε ελληνόφωνες εφημερίδες της Ν. Αφρικής. Σε γενικές γραμμές, ο Ελληνικός Τύπος αποτέλεσε πολύτιμο εργαλείο στις επιδιώξεις των Ελλήνων ομογενών της Ν. Αφρικής να διατηρήσουν την πολιτισμική τους ταυτότητα, να ενισχύσουν την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και να συντηρήσουν τους δεσμούς της Ελληνικής Κοινότητας τόσο με την Ελλάδα όσο και με τη Ν. Αφρική, χωρίς να αφομοιωθούν από την τοπική κουλτούρα αλλά ούτε και να απομονωθούν. Αντιθέτως, κατόρθωσαν με την πάροδο των χρόνων να διαμορφώσουν τη δική τους πολυπολιτισμική ταυτότητα διατηρώντας την ελληνικότητά τους, τις αξίες και τις παραδόσεις τους, ενισχύοντας με όποιο εφόδιο διέθεταν, την ελληνόγλωσση εκπαίδευση.⁴⁰

⁴⁰ «Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Ν. Αφρική», Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ., σελ. 30-36

3^ο Κεφάλαιο

3.1 Η πορεία του ελληνισμού στο Γιοχάνεσμπουργκ μέσα από συνεντεύξεις

Η δημιουργία οργανωμένων ελληνικών παροικιών με ισχυρούς δεσμούς μεταξύ των μελών της κοινότητας στην περιοχή της Νότιας Αφρικής και του Γιοχάνεσμπουργκ, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία του ελληνισμού της Ν. Αφρικής και στη μετάδοση της γλώσσας και κατ' επέκταση της ελληνικής παράδοσης. Το παραπάνω γεγονός τόνισε και η κα Ν.Χ. -μαμά δύο παιδιών που αποφοίτησαν από το σχολείο ΣΑΧΕΤΙ- στη συνέντευξη που μου παραχώρησε: *«Υπάρχουν πολλοί σύλλογοι και κοινότητες για τους Έλληνες της Νοτίου Αφρικής. Όπως, επίσης, και πολλές Ελληνικές εκκλησίες. Είχαμε πολύ δυνατή Παροικία, σχεδόν 100.000 Έλληνες, οι οποίοι δημιούργησαν συλλόγους των τόπων καταγωγής τους με ενεργό δράση και σκοπό τη διατήρηση και μετάδοση της γλώσσας των εθίμων και των παραδόσεων»*. Αρχικά, η επίμονη προσπάθεια των ελληνικών κοινοτήτων να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα χωρίς να αφομοιωθούν από την τοπική κουλτούρα, αποτέλεσε κινητήριο δύναμη στη συγκέντρωση χρημάτων για την ανέγερση ελληνορθόδοξων ναών και ελληνικών σχολείων. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός, ότι παρά τα εμπόδια που παρουσιάζονταν διαχρονικά στη λειτουργία ελληνικού σχολείου, οι Έλληνες της Αφρικής επέμεναν σθεναρά στη δημιουργία μίας μεγάλης του Γένους Σχολής, όπως την αποκαλούσαν, και αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας είναι η δημιουργία της σχολής ΣΑΧΕΤΙ, η οποία αποτελεί σήμερα ένα πρωτοποριακό εκπαιδευτικό ίδρυμα με παγκόσμια απήχηση. Στην προσπάθεια αυτή των Ελλήνων της Ν. Αφρικής, πρωτοστάτησαν σημαντικοί δάσκαλοι και εκπαιδευτικοί οι οποίοι έβαλαν τα πρώτα θεμέλια για την εκμάθηση ελληνικών μαθημάτων και σε αρκετές περιπτώσεις πρότειναν και πρωτοποριακές μεθόδους διδασκαλίας για την εκάστοτε εποχή ενισχύοντας κατά αυτό τον τρόπο την ενεργή συμμετοχή των ελληνόπουλων με απώτερο στόχο τη διατήρηση της ελληνικής τους ταυτότητας. Εξίσου σημαντική υπήρξε η συμβολή της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας στις προσπάθειες των Ελλήνων για την ίδρυση σχολείων και τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα, διαφαίνεται ότι ήδη από τον 19ο αιώνα, ελλείπει δασκάλων, πολλοί ιερωμένοι και αρχιμανδρίτες αναλάμβαναν τον ρόλο των εκπαιδευτικών και επεδίωκαν τη μεταλαμπάδευση των ελληνικών ιδεωδών. Στη σύγχρονη εποχή η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Ν. Αφρική δεν διαχωρίζεται από τη διατήρηση της χριστιανικής πίστης και της παράδοσης, καθώς πραγματοποιούνται εκδηλώσεις που συνδυάζουν την ελληνική γλώσσα και τον πολιτισμό με τη θρησκευτική και λαϊκή παράδοση. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ, λειτουργεί μέσα στο χώρο του εκπαιδευτηρίου αυτόνομος Ιερός Ναός της Υπαπαντής του Κυρίου, αποδεικνύοντας ότι για τους Έλληνες της Ν. Αφρικής η ελληνόγλωσση εκπαίδευση διδάσκεται παράλληλα με τις χριστιανικές συνήθειες. Επιπροσθέτως, θα πρέπει να αναφερθεί ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζει το Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ, καθώς δεν περιορίζεται στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, αλλά μετά από αγώνα ετών των Ελλήνων της Νοτίου Αφρικής παρέχει

στους φοιτητές τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις σπουδές τους μέχρι και την απόκτηση διδακτορικού διπλώματος, ενισχύοντας την εδραίωση ενός ανώτατου επιπέδου ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότια Αφρική.

Από τα ανωτέρω διαφαίνεται ότι η προσπάθεια της διατήρησης της ελληνικής γλώσσας από γενιά σε γενιά γιγαντώθηκε και τελικά θεσμοθετήθηκε από το ελληνικό και το νοτιοαφρικανικό κράτος, με αποτέλεσμα, σήμερα μετά από προσπάθεια πολλών ετών να υπάρχουν διάφοροι τρόποι να μάθει κάποιος ελληνικά στο Γιοχάνεσμπουργκ, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται και από τη συνέντευξή της κας Λ.Θ. που εργάστηκε σε κοινοτικά σχολεία του Γιοχάνεσμπουργκ και τώρα επιτελεί έργο για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στην Αφρική από το γραφείο συντονιστή εκπαίδευσης στην Αίγυπτο: *«Υπάρχει το ΣΑΧΕΤΙ που είναι ιδιωτικό σχολείο και Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας που λειτουργούν σε διάφορα ιδιωτικά ξενόγλωσσα σχολεία υπό την αιγίδα της Ελληνικής Κοινότητας Γιοχάνεσμπουργκ, τα οποία στηρίζονται και οικονομικά από το κράτος αλλά και με την αποστολή βιβλίων και την απόσπαση εκπαιδευτικών από Ελλάδα.»*

Σήμερα, ωστόσο, παρατηρείται φθίνουσα πορεία ως προς την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως μητρικής και κύριας γλώσσας επικοινωνίας όπως αναφέρεται από τον συντονιστή εκπαίδευσης της Νοτίου Αφρικής κο Βλάχο Γεώργιο, διότι *«η πρώτη γενιά ήρθε κυρίως εδώ το 1970 και νωρίτερα, αλλά ο μεγάλος όγκος-η μεγάλη μάζα ήρθε κυρίως το 1970. Αυτοί είχαν το πάθος να διατηρήσουν τη γλώσσα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τα ήθη, τα έθιμα, βέβαια όταν ήρθαν εδώ κάνεις, όχι μόνο εδώ, αλλά και στις υπόλοιπες χώρες της ομογένειας, οι ομογενείς δεν είχαν στο μυαλό τους ότι θα μείνουν μία ζωή. Οι πιο πολλοί είχαν στο μυαλό τους ότι θα φύγουν λίγα χρόνια και μετά θα γυρίσουν πίσω. Βλέποντας ότι ρίζωναν {...} παρέμειναν εδώ. Αυτοί επειδή έφεραν την ελληνική γλώσσα και κουλτούρα από την Ελλάδα και επειδή οι πιο πολλοί δεν ήξεραν αγγλικά ή τα έμαθαν τα αγγλικά απλώς για να συνεννοούνται, αναγκαστικά και επειδή το ήθελαν, μιλούσαν στα παιδιά τους Ελληνικά. Τα παιδιά τους μάθανε καλά Ελληνικά αλλά από κει και πέρα είτε επειδή η αγγλική γλώσσα είναι η γλώσσα που μιλιέται καθημερινά στη δουλειά παντού είτε γιατί άλλοι κάνανε μικτούς γάμους, η γλώσσα γίνεται ξένη. Από την τρίτη γενιά και μετά συνήθως δεν υπάρχουν παππούδες στο σπίτι να μιλήσουν λίγο ελληνικά και να επιμείνουν στα ελληνικά. Στο σχολείο δεν μιλούσανε οι παρέες μεταξύ τους στην ελληνική γλώσσα πόσο μάλλον τώρα η Τρίτη ή Τετάρτη γενιά.»*

Η ανωτέρω φθίνουσα πορεία βασίζεται και στην αλλαγή της νοοτροπίας των Ελλήνων που ζουν στην Ν. Αφρική, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνεται από την κα Ε.Κ. που είναι μητέρα μαθητή στο σχολείο ΣΑΧΕΤΙ, σύμφωνα με την οποία: *«Κύρια γλώσσα επικοινωνίας είναι τα ελληνικά μόνο σε άτομα σαν τα παιδιά μου που μιλούν ελληνικά και αγγλικά στο σπίτι. Όχι σε άλλα παιδιά που μιλάνε μόνο αγγλικά στις οικογένειές τους.»* Η ίδια διαπίστωση προκύπτει και από τα λόγια του κου Χ.Π., εκπαιδευτικού στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ και σε κοινοτικό σχολείο του Γιοχάνεσμπουργκ, σύμφωνα με τον οποίο *«Μαθαίνουν πλέον την γλώσσα ως ξένη μιας και οι γονείς τους δεν την μιλούν και δυστυχώς η καθημερινότητα είναι πλέον δύσκολη και επιπρόσθετα λείπουν πλέον και οι ελληνίδες γιαγιάδες και παππούδες»*.

Τέλος, η φθίνουσα πορεία ως προς την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας ως μητρικής και κύριας γλώσσας επικοινωνίας δεν μπορεί να περιοριστεί ούτε θεσμικά, διότι, παρά το γεγονός ότι προβλέπονται θέσεις εκπαιδευτικών στη χώρα, δεν υπάρχει αντίστοιχη ανταπόκριση για διάφορους λόγους από τους εκπαιδευτικούς και αυτό διότι, σύμφωνα με τον κο Βλάχο Γεώργιο: «...είναι έξι αποσπασμένοι από την Ελλάδα, αλλά χρειαζόμαστε ακόμα περισσότερους. {...} Γενικότερα δεν έρχονται, δεν υπάρχουν κίνητρα για να κάνουν αιτήσεις οι εκπαιδευτικοί για το εξωτερικό και αυτό ξεκινάει από το επιμίσθιο και το ύψος του επιμισθίου αλλά γενικότερα για την Αφρική δεν υποβάλλονται αιτήσεις. Για την Αφρική συνήθως υποβάλλονται αιτήσεις για την Βόρεια Αφρική και κυρίως για την Αίγυπτο επειδή είναι και ένας κοντινός προορισμός. {...} Δεν την προτιμούν την Νότια Αφρική οι Έλληνες εκπαιδευτικοί για όλα αυτά που διαβάζεις στο ίντερνετ και την παραπληροφόρηση, παρά για τις συνθήκες.».

Σε κάθε περίπτωση, εν κατακλείδι, δεν θα πρέπει να παραγνωρίζεται η σημαίνουσα προσπάθεια όσων εκπαιδευτικών βρίσκονται στη Νότια Αφρική και εκτελούν άξια το έργο τους ούτε να παραβλέπεται το γεγονός ότι η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός εξακολουθούν να αποτελούν έναν ακόμα θύλακα της Ελλάδος στην καρδιά της Αφρικής.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, μπορεί να ειπωθεί ότι η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώθηκε στη διερεύνηση της ιστορικής πορείας της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη Νότια Αφρική μέσα από το πρίσμα της ιστορικής αναδρομής της μετανάστευσης των Ελλήνων στην περιοχή και τη διαχρονική διαμόρφωση της συμβολής των βασικών φορέων εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας προς την κατεύθυνση της διατήρησης της ελληνικότητας.

Παρά τα πολύ σημαντικά επιτεύγματα που έχουν πραγματοποιηθεί στα πλαίσια των πολύχρονων προσπαθειών των Ελλήνων της Ν. Αφρικής αναφορικά με την ελληνόγλωσση εκπαίδευση και τη διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας, είναι αναγκαίο να σημειωθεί ότι παρατηρούνται κάποιες ελλείψεις που παρεμποδίζουν την σύγχρονη πορεία της ελληνικής εκπαίδευσης. Είναι απαραίτητο να υπάρξει μεγαλύτερος συντονισμός ανάμεσα στους επίσημους θεσμούς του ελληνικού κράτους με τους φορείς στη Ν. Αφρική ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι ελλείψεις που παρατηρούνται σε εκπαιδευτικό προσωπικό και διδακτικό υλικό στην περίπτωση των κοινοτικών σχολείων. Θα ήταν εξίσου σημαντικό να γίνουν προσπάθειες ώστε τα ελληνικά να διδάσκονται στον κύριο κορμό των μαθημάτων και όχι μόνο σε απογευματινό ωράριο. Επιπλέον, είναι ανάγκη να υπάρξει στήριξη των Πανεπιστημίων που εξακολουθούν να παρέχουν ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τόσο από το κράτος της Ν. Αφρικής όσο και από την Ελλάδα, με δημόσια αλλά και με ιδιωτική χρηματοδότηση, ώστε να συνεχίσουν το έργο τους και να βελτιώνουν συνεχώς το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψιν την ιστορική συμβολή των ελληνικών παροικιακών εφημερίδων στην διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας των μεταναστών της Ν. Αφρικής, είναι σημαντικό να γίνουν προσπάθειες ώστε να

ενισχυθεί ο εναπομείναν ελληνικός τύπος και ακόμη να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την διακίνηση νέων εφημερίδων και περιοδικών με ελληνικό περιεχόμενο.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσσες

-**Αρβανίτη, Ε.**, (2013), «Ελληνόγλωσση Διαπολιτισμική Εκπαίδευση στη Διασπορά: Ένα σύγχρονο πλαίσιο εκπαιδευτικοπολιτικού σχεδιασμού», *Επιστήμες Αγωγής*, Τεύχος 1-2 (1), σελ. 175-199,

https://www.researchgate.net/publication/272941318_Ellenoglosse_diapolitismike_ekpaideuse_s_te_diaspora_Ena_synchrono_plaisio_ekpaideutikopolitikon_schediasmou

-**Βλάχος, Γ.**, (2018), «Η Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Ν. Αφρική», αδημοσίευτη εργασία,

<https://enromiosini.gr/apodhmos-ellhnismos/%E1%BD%81-%E1%BC%91%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CF%83%CE%BC%E1%BD%B8%CF%82-%CF%84%E1%BF%86%CF%82-%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%AF%CE%BF%CF%85-%E1%BC%80%CF%86%CF%81%CE%B9%CE%BA%E1%BF%86%CF%82-%CE%BA%CE%BF/>

-**Γραφείο Συντονιστή Εκπαίδευσης** στο Γενικό Προξενείο στο Johannesburg,

<https://blogs.sch.gr/gsejohann/forum-ellinoglossis-ekpaideysis/>

-**Γρίβα, Μ.**, (2021), «Οι Έλληνες: Μία Φυλή της Νοτίου Αφρικής», Τόμος Γ΄: *Αγώνας, Πτυχές της Καθημερινής Ζωής*, Υπό την Αιγίδα του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας και πάσης Αφρικής, της Επιτροπής 2021 και με την ηθική υποστήριξη της Ελληνικής Ομοσπονδίας Νοτίου Αφρικής, δίγλωσση έκδοση (ελληνικά και αγγλικά)

-**Δαμανάκης, Μ.**, (2007), «Κέντρο, Διασπορά και Εκπαίδευση», *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 17, σελ. 1-37, <https://doi.org/10.12681/sas.489>

-**Δαμανάκης, Μ.**, (2010), «Αποτίμηση της μέχρι το 2010 ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στο εξωτερικό και οι προοπτικές της», *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ, Πανεπιστήμιο Κρήτης*, <http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1530>

-**Μάντζαρης, Β.**, (1995), «Οι Έλληνες Εργάτες στη Νότια Αφρική 1890-1930», *Συλλογικές Εκδόσεις*, Αθήνα

-**Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Διασπορά**, Ομάδα Εργασίας Νοτίου Αφρικής, (2003), "Ελληνόγλωσση Εκπαίδευση στη Νότιο Αφρική", *Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.*, *Επιμέλεια: Δαμανάκης Μιχάλης*, Ρέθυμνο,

http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=256:ellinoglossi-ekpaideusi-sti-n-afriki&catid=135&Itemid=654&lang=el

-**Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων & Σωματείων Νοτίου Αφρικής**, (2002), «Ο Ελληνισμός της Νοτίου Αφρικής: Δομή και προσφορά από τα τέλη του 19ου αιώνα.» *Αναμνηστικό Λεύκωμα. Ιωαννουπόλεως: Ομοσπονδία Ελληνικών Κοινοτήτων & Σωματείων Νοτίου Αφρικής.*

-**Σκουφής, Π.**, *επί τη εξουσιοδοτήσει του διοικητικού συμβουλίου ΣΑΧΕΤΙ*, (1985), «Ο πρόλογος και το ιστορικό επί της 35^{ης} επετείου του ΣΑΧΕΤΙ (1950 — 1985)», Γιοχάνεσμπουργκ, Νότια Αφρική

-**Σουλογιάννης, Ε.**, (2006), «Οι Έλληνες στη Διασπορά 15ος-21ος αιώνας», Εκδόσεις της Βουλής των Ελλήνων, σελ.223-253 , Αθήνα

<https://www.hellenicparliament.gr/onlinePublishing/APD/index.htm>

-**Φιλίππου, Φ.**, (2011), «Ο τομέας νέων ελληνικών του τμήματος ελληνικών και λατινικών σπουδών στο Πανεπιστήμιο του Γιοχάνεσμπουργκ», Πρακτικά 6^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου Ιστορίας της Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, Π.Τ.Δ.Ε, σελ. 368-372, Πάτρα, <https://www.eleie.gr/images/synedria/6---.pdf>

Ξενόγλωσσες

-**Clark, N.L, & Worger, W.H.**, (2022), "South Africa. The Rise and Fall of Apartheid", 4th Edition, London, Routledge, ISBN 9781003091981, <https://doi.org/10.4324/9781003091981>

-**Damanakis, M.**, (2005), "The Greek Education in Diaspora", *Hellenic Studies*, 13(2), pp. 11-17, <https://ejournals.lib.uoc.gr/hellst/issue/view/76>

-**Krystallidis, A.**, (2005), "Greek Education in the Republic of South Africa", *Hellenic Studies*, 13 (2), pp.187-204

-**Mantzaris E.A.**, (1999), "The Greeks in South Africa", in *Richard Clogg* (ed.), *The Greek Diaspora in the Twentieth Century*, London and New York, MacMillan Press and St. Martin's Press, pp. 120-136

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Ερωτηματολόγιο

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

1. Σε ποια πόλη μένετε αυτή τη στιγμή;
2. Πότε εγκατασταθήκατε στη Ν. Αφρική και για ποιο λόγο;
3. Εσείς ή/και τα παιδιά σας πήγατε σε ελληνικό σχολείο (ιδιωτικό ή δημόσιο) στη Νότιο Αφρική; Αν όχι, σε τι είδους σχολείο πήγατε;
4. Ποιο είναι το επάγγελμα σας στη Νότιο Αφρική; Οι περισσότεροι Έλληνες με τι ασχολούνται εκεί;
5. Υπάρχει κάποιος πολιτιστικός σύλλογος για τους Έλληνες της κοινότητας;
6. Με ποιον τρόπο/ους μαθαίνει ένα παιδί ελληνικά στο Γιοχάνεσμπουργκ; Υπάρχουν κοινοτικά σχολεία που υποστηρίζονται από το ελληνικό κράτος;
7. Με ποια σχολικά εγχειρίδια διδάσκονται οι μαθητές ελληνικά;
8. Γνωρίζετε πόσοι αποσπασμένοι καθηγητές υπάρχουν στο Γιοχάνεσμπουργκ αυτή τη στιγμή;
9. Εκτός από το Σαχέτι πού αλλού διδάσκονται ελληνικά οι μαθητές;
10. Κυκλοφορεί ελληνικός Τύπος στο Γιοχάνεσμπουργκ ή σε κάποια άλλη πόλη; (εφημερίδα, περιοδικό)

11. Τα παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Νότιο Αφρική, μαθαίνουν τα ελληνικά ως μητρική τους γλώσσα ή ως δεύτερη/ ξένη;
12. Είναι κύρια γλώσσα επικοινωνίας τα ελληνικά ανάμεσα στους Έλληνες της κοινότητας; Οι νεότερες γενιές τι γλώσσα μιλάνε στο σπίτι ή στις παρέες τους;
13. Θα θέλατε να επιστρέψετε μόνιμα στην Ελλάδα;
14. Θα θέλατε να κλείσουμε με μια σκέψη ή ένα συναίσθημα για τη ζωή σας στη Νότιο Αφρική; Τι αγαπάτε πιο πολύ εκεί;

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Παράρτημα 2: Συνέντευξη Κυρίας Ε.Κ. (Μητέρας μαθητή στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ)

1. Σε ποια πόλη μένετε αυτή τη στιγμή;

Κα Ε.Κ.: Στο Γιοχάνεσμπουργκ τη Νότια Αφρική

2. Εσείς ή/και τα παιδιά σας πήγατε σε ελληνικό σχολείο στη Ν. Αφρική; Αν όχι, σε τι είδους σχολείο πήγατε;:

Κα Ε.Κ.: Τα παιδιά μου πάνε στο ΣΑΧΕΤΙ ελληνικό σχολείο.

3. Ποιο είναι το επάγγελμά σας;

Κα Ε.Κ.: Είμαι διδάκτωρ στη Διατροφική Ψυχολογία, Κλινικός Διατροφολόγος

4. Με ποιον τρόπο μαθαίνει ελληνικά ένα παιδί στο Γιοχάνεσμπουργκ;

Κα Ε.Κ. : Τα παιδιά μου μαθαίνουν ελληνικά στο σπίτι και μαθαίνουν και στο σχολείο

5. Κυκλοφορεί ελληνικός Τύπος στο Γιοχάνεσμπουργκ;

Κα Ε.Κ.: Έχουμε on line εφημερίδες, facebook και website

6. Τα παιδιά 2^{ης} γενιάς Ελλήνων και έπειτα, που γεννιούνται και μεγαλώνουν στο Γιοχάνεσμπουργκ, μιλάνε τα ελληνικά ως μητρική / πρώτη γλώσσα;

Κα Ε.Κ.: Εξαρτάται, γιατί κάποιοι Έλληνες και Κύπριοι δεν μιλούν καθόλου ελληνικά με τα παιδιά τους

7. Είναι κύρια γλώσσα επικοινωνίας τα ελληνικά ανάμεσα στις νέες γενιές Ελλήνων;

Κα Ε.Κ.: Ναι μόνο σε άτομα σαν τα παιδιά μου που μιλούν ελληνικά και αγγλικά στο σπίτι. Όχι σε άλλα παιδιά που μιλάνε μόνο αγγλικά στις οικογένειές τους.

8. Πόσο συχνά έρχεστε στην Ελλάδα;

Κα Ε.Κ.: Κάθε χρόνο πάμε στην Κύπρο και στην Ελλάδα.

9. Θα θέλατε να εγκατασταθείτε μόνιμα στην Ελλάδα;

Κα Ε.Κ.: Όχι

10. Τι αγαπάτε πιο πολύ στη Ν. Αφρική που δεν θέλετε να αποχωριστείτε;

Κα Ε.Κ.: Η Νότιος Αφρική έχει προβλήματα αλλά αυτά τα προβλήματα είναι παντού. Οι άνθρωποι της Ν. Αφρικής είναι πολύ καλοί και η χώρα είναι πανέμορφη. Εδώ μαθαίνουμε για τις άλλες εθνικότητες και η Νότιος Αφρική έχει πολλά μέρη που μπορείς να ταξιδέψεις: θάλασσες, ερήμους, δάση, βουνά και τα πιο όμορφα ζώα: ρινόκερους, ελέφαντες, λεοπαρδάλεις κλπ. Έχουμε και 11 γλώσσες: Αγγλικά, Αφρικάανς, Tsepedi, Xhosa, Sotho, Setswana, Xitsonga, Ndebele, siSwati και Tshivena. Ο πληθυσμός στη Ν. Αφρική είναι 70 εκατομμύρια.

Παράρτημα 3: Συνέντευξη Κυρίας Λ.Θ. (Αποσπασμένης Εκπαιδευτικού που εργάστηκε σε κοινοτικό σχολείο στο Γιοχάνεσμπουργκ)

1. Σε ποια πόλη μένετε αυτή τη στιγμή; Εσείς ή τα παιδιά σας πήγατε σχολείο (ιδιωτικό ή δημόσιο) στη Νότιο Αφρική;

Κα Λ.Θ.: Έμενα στο Γιοχάνεσμπουργκ από το 2007 έως και το 2011.

2. Θα θέλατε να μας πείτε λίγα λόγια για τη θέση και τις επαγγελματικές σας αρμοδιότητες στη Νότιο Αφρική;

Κα Λ.Θ.: Εργαζόμουν ως αποσπασμένη εκπαιδευτικός από το Υπουργείο

Παιδείας της Ελλάδας . Εργάστηκα δύο χρόνια στο ΣΑΧΕΤΙ και τρία χρόνια στα

Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας στο Γιοχάνεσμπουργκ.

3. Υπάρχει κάποιος πολιτιστικός σύλλογος για τους Έλληνες της κοινότητας;
Κα Λ.Θ.: Ο Σύλλογος της Ελληνικής Κοινότητας Γιοχάνεσμπουργκ.

4. Με ποιον τρόπο/ους μαθαίνει ένα παιδί ελληνικά στο Γιοχάνεσμπουργκ; Υπάρχουν κοινοτικά σχολεία που υποστηρίζονται από το ελληνικό κράτος; (Αν όχι, μπορούμε να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στην ύπαρξή τους και στους λόγους που δεν λειτουργούν πια;)

Κα Λ.Θ.: Υπάρχει το ΣΑΧΕΤΙ που είναι ιδιωτικό σχολείο και Τμήματα Ελληνικής Γλώσσας που λειτουργούν σε διάφορα ιδιωτικά ξενόγλωσσα σχολεία υπό την αιγίδα της Ελληνικής Κοινότητας Γιοχάνεσμπουργκ, τα οποία στηρίζονται και οικονομικά από το κράτος αλλά και με την αποστολή βιβλίων και την απόσπαση εκπαιδευτικών από Ελλάδα.

5. Κυκλοφορεί ελληνικός Τύπος στο Γιοχάνεσμπουργκ ή σε κάποια άλλη πόλη; (εφημερίδα, περιοδικό)

Κα Λ.Θ.: Δεν Γνωρίζω.

6. Τα παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Νότιο Αφρική, μαθαίνουν τα ελληνικά ως μητρική τους γλώσσα;

Κα Λ.Θ.: Τα παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Νότιο Αφρική μαθαίνουν τα ελληνικά ως δεύτερη και επιπρόσθετη γλώσσα .

7. Είναι κύρια γλώσσα επικοινωνίας τα ελληνικά ανάμεσα στους Έλληνες της κοινότητας; Και στις νεότερες γενιές;

Κα Λ.Θ.: Τα αγγλικά είναι η κύρια γλώσσα επικοινωνίας ανάμεσα στους Έλληνες της κοινότητας και στις νεότερες γενιές.

8. Πόσο συχνά έρχεστε στην Ελλάδα;

Κα Λ.Θ.: Όταν ζούσα στο Γιοχάνεσμπουργκ την Ελλάδα την επισκεπτόμουν κάθε χρόνο.

9. Θα θέλατε να κλείσουμε με μια σκέψη ή ένα συναίσθημα για τη ζωή σας στη Νότιο Αφρική;

Κα Λ.Θ.: Τη Νότια Αφρική τη θεωρώ ως δεύτερη πατρίδα μου.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Παράρτημα 4: Συνέντευξη Κυρίας Ν.Χ. (Μητέρας παλαιών μαθητών στη Σχολή ΣΑΧΕΤΙ)

1. Σε ποια πόλη μένετε αυτή τη στιγμή; Εσείς ή τα παιδιά σας πήγατε σχολείο (ιδιωτικό ή δημόσιο) στη Νότιο Αφρική;

Κα Ν.Χ.: Έμενα στο Γιοχάνεσμπουργκ στην Νότιο Αφρική τα παιδιά μου πήγαν σε δημόσιο αγοριών σχολείο

2. Θα θέλατε να μας πείτε λίγα λόγια για τη θέση και τις επαγγελματικές σας αρμοδιότητες στη Νότιο Αφρική;

Κα Ν.Χ.: Ήμουν 30 χρόνια σχεδιάστρια ρούχων και κοσμημάτων και τα 18 χρόνια διατηρώ κατάστημα κατασκευής και μεταποιήσεων ρούχων και πώλησης αξεσουάρ

3. Υπάρχει κάποιος πολιτιστικός σύλλογος για τους Έλληνες της κοινότητας;

Κα Ν.Χ.: Υπάρχουν πολλοί σύλλογοι και κοινότητες για τους Έλληνες της Νοτίου Αφρικής. Όπως επίσης και πολλές Ελληνικές εκκλησίες. Είχαμε πολύ δυνατή Παροικία σχεδόν 100.000 Έλληνες οι οποίοι δημιούργησαν συλλόγους των τόπων καταγωγής τους με ενεργό δράση και σκοπό τη διατήρηση και μετάδοση της γλώσσας των εθίμων και των παραδόσεων

4. Με ποιον τρόπο/ους μαθαίνει ένα παιδί ελληνικά στο Γιοχάνεσμπουργκ; Υπάρχουν κοινοτικά σχολεία που υποστηρίζονται από το ελληνικό κράτος; (Αν όχι, μπορούμε να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στην ύπαρξή τους και στους λόγους που δεν λειτουργούν πια

Κα Ν.Χ.: Υπήρχαν κοινοτικά απογευματινά σχολεία. Αρχικά στεγάζονταν στις κοινοτικές αίθουσες ή στις αίθουσες των εκκλησιών. Την εποχή που ήταν μαθητές τα παιδιά μου είχα ενεργό ρόλο διετέλεσα αντιπρόεδρος της κοινότητας του Γιοχάνεσμπουργκ και πρόεδρος του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων. Με την υποστήριξη του προξενείου και της Ελλάδος που έστειλε αποσπασμένους εκπαιδευτικούς δημιουργήσαμε καινούργια απογευματινά παραρτήματα και σε ιδιωτικά σχολεία που είχαν Έλληνες μαθητές και φτάσαμε να έχουμε περίπου 300 μαθητές. Ταυτόχρονα κάναμε και μαθήματα ελληνικού χορού και οτιδήποτε μπορούσε να φέρει τα παιδιά πιο κοντά στην Ελλάδα

5. Κυκλοφορεί ελληνικός Τύπος στο Γιοχάνεσμπουργκ ή σε κάποια άλλη πόλη; (εφημερίδα, περιοδικό)

Κα Ν.Χ.: Όχι πια! Όταν έφτασα στην Αφρική κάποιος Έλληνας είχε πρακτορείο αργότερα κάποιος άλλος μέχρι που σταμάτησε τελείως

6. Τα παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Νότιο Αφρική, μαθαίνουν τα ελληνικά ως μητρική τους γλώσσα

Κα Ν.Χ.: Δυστυχώς όχι και αυτό γιατί παρόλο που το Σαχετι έχει Ελληνικά στο πρόγραμμα του δεν είναι αμιγές ελληνικό σχολείο

7. Είναι κύρια γλώσσα επικοινωνίας τα ελληνικά ανάμεσα στους Έλληνες της κοινότητας; Και στις νεότερες γενιές

Κα Ν.Χ.: Δεν θα έλεγα ναι

8. Πόσο συχνά έρχεστε στην Ελλάδα;

Κα Ν.Χ.: Πολύ συχνά

9. Θα θέλατε να κλείσουμε με μια σκέψη ή ένα συναίσθημα για τη ζωή σας στη Νότιο Αφρική;

Κα Ν.Χ.: Η Αφρική για μένα είναι δεύτερη πατρίδα. Μεγάλωσα τα παιδιά μου και όπου και να είμαι θα αναπολώ τις ομορφιές της και τις ωραίες αναμνήσεις που έκανα εκεί.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Παράρτημα 5: Συνέντευξη Κυρίου Χ.Π. (Εκπαιδευτικού που εργάζεται στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ και σε κοινοτικά σχολεία)

1. Σε ποια πόλη μένετε αυτή τη στιγμή;

Κος Χ.Π. : Δεν είμαι μόνιμος κάτοικος Ν Αφρικής. Συνεργάζομαι ως εκπαιδευτικός πρωτοβάθμιας σε κοινοτικά σχολεία και στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ.

2. Εσείς ή/και τα παιδιά σας πήγατε σε ελληνικό σχολείο (ιδιωτικό ή δημόσιο) στη Νότιο Αφρική; Αν όχι, σε τι είδους σχολείο πήγατε;

Κος Χ.Π. : Ο υιός μου τελείωσε στην Νότιο Αφρική τις τελευταίες τάξεις του λυκείου. Προερχόμενος από την Ελλάδα θα έδινε μόνο εξετάσεις στο μάθημα της έκθεσης για τις πανελλήνιες στην Ελλάδα.

3. Ποιο είναι το επάγγελμα σας στη Νότιο Αφρική; Οι περισσότεροι Έλληνες με τι ασχολούνται εκεί;

Κος Χ.Π.: Είμαι αποσπασμένος εκπαιδευτικός. Οι περισσότεροι έλληνες ασχολούνται με επιχειρήσεις τροφίμων(εργοστάσια) , σουπερ μάρκετ.

4. Υπάρχει κάποιος πολιτιστικός σύλλογος για τους Έλληνες της κοινότητας;

Κος Χ.Π. : Υπάρχουν αδελφότητες από όλα τα μέρη της Ελλάδος με δικούς τους κοινοτικούς χώρους για εκδηλώσεις .

5. Με ποιον τρόπο/ους μαθαίνει ένα παιδί ελληνικά στο Γιοχάνεσμπουργκ; Υπάρχουν κοινοτικά σχολεία που υποστηρίζονται από το ελληνικό κράτος;

Κος Χ.Π. : Στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ στο καθημερινό πρόγραμμα σπουδών και στις ελληνικές κοινότητες.

6. Κυκλοφορεί ελληνικός Τύπος στο Γιοχάνεσμπουργκ ή σε κάποια άλλη πόλη; (εφημερίδα, περιοδικό).

Κος Χ.Π. : Μέχρι πρόσφατα (δύο χρόνια) κυκλοφορούσε ελληνική εφημερίδα στο Γιοχάνεσμπουργκ. Επίσης υπάρχει ραδιόφωνο με καθημερινές εκπομπές (Ελληνική πανελλήνια φωνή).

7. Τα παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Νότιο Αφρική, μαθαίνουν τα ελληνικά ως μητρική τους γλώσσα;

Κος Χ.Π. : Μαθαίνουν πλέον την γλώσσα ως ξένη μιας και οι γονείς τους δεν την μιλούν και δυστυχώς η καθημερινότητα είναι πλέον δύσκολη και επιπρόσθετα λείπουν πλέον και οι ελληνίδες γιαγιάδες και παππούδες.

8. Είναι κύρια γλώσσα επικοινωνίας τα ελληνικά ανάμεσα στους Έλληνες της κοινότητας; Οι νεότερες γενιές τι γλώσσα μιλάνε στο σπίτι ή στις παρέες τους;

Κος Χ.Π. : Η κύρια γλώσσα τους δυστυχώς είναι η Αγγλική.

9. Πόσο συχνά έρχεστε στην Ελλάδα;

Κος Χ.Π. : Επισκέπτομαι την Ν. Αφρική δυο φορές το χρόνο. Κάθε φορά μένω για δυο μήνες.

10. Θα θέλατε να μείνετε μόνιμα στην Ελλάδα;

Κος Χ.Π. : Η έδρα της οικογένειάς μου είναι στην Ελλάδα.

11. Θα θέλατε να κλείσουμε με μια σκέψη ή ένα συναίσθημα για τη ζωή σας στη Νότιο Αφρική; Τι αγαπάτε πιο πολύ εκεί;

Κος Χ.Π. : Είναι μια θαυμάσια χώρα με ένα πολύ όμορφο περιβάλλον και εξαιρετικό κλίμα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ

Παράρτημα 6: Συνέντευξη Κυρίας Π.Φ. (Μητέρας παλαιών μαθητών στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ)

1. Σε ποια πόλη μένετε αυτή τη στιγμή; Εσείς ή τα παιδιά σας πήγατε σχολείο (ιδιωτικό ή δημόσιο) στη Νότιο Αφρική;

Κα Π.Φ.: Ζω στην Αθήνα. Τα παιδιά μου, που τώρα είναι ενήλικες, φοίτησαν στο ελληνικό ιδιωτικό σχολείο ΣΑΧΕΤΙ.

2. Ποιο είναι το επάγγελμα σας στη Νότιο Αφρική; Οι περισσότεροι Έλληνες με τι ασχολούνται εκεί;

Κα Π.Φ.: Δούλευα ως νοσηλεύτρια. Απ' όσο γνωρίζω, οι περισσότεροι Έλληνες έχουν τις δικές τους επιχειρήσεις.

3. Υπάρχει κάποιος πολιτιστικός σύλλογος για τους Έλληνες της κοινότητας;

Κα Π.Φ.: Υπάρχει το ελληνικό αθλητικό κέντρο και πολλές τοπικές κοινότητες.

4. Πως διασκεδάζουν οι Έλληνες στο Γιοχάνεσμπουργκ;

Κα Π.Φ.: Δεν μπορώ να μιλήσω εκ μέρους όλων αλλά συνηθίζουμε να κάνουμε επισκέψεις ο ένας στον άλλο και να πηγαίνουμε έξω για φαγητό.

5. Με ποιον τρόπο/ους μαθαίνει ένα παιδί ελληνικά στο Γιοχάνεσμπουργκ; Υπάρχουν κοινοτικά σχολεία που υποστηρίζονται από το ελληνικό κράτος; (Αν όχι, μπορούμε να κάνουμε μια σύντομη αναδρομή στην ύπαρξή τους και στους λόγους που δεν λειτουργούν πια) ;

Κα Π.Φ.: Δεν είμαι σίγουρη αν τα κοινοτικά σχολεία υποστηρίζονται από το ελληνικό κράτος.

6. Κυκλοφορεί ελληνικός Τύπος στο Γιοχάνεσμπουργκ ή σε κάποια άλλη πόλη; (εφημερίδα, περιοδικό).

Κα Π.Φ.: Υπήρχε μία κοινοτική εφημερίδα που εκδιδόταν από τον εκλιπόντα Κώστα Κωνσταντόπουλο που δυστυχώς πρόσφατα απεβίωσε. Δεν είμαι σίγουρη αν συνεχίζεται η κυκλοφορία της εφημερίδας.

7. Τα παιδιά δεύτερης και τρίτης γενιάς Ελλήνων που γεννιούνται και μεγαλώνουν στη Νότιο Αφρική, μαθαίνουν τα ελληνικά ως μητρική τους γλώσσα;

Κα Π.Φ.: Όχι στη Νότια Αφρική, η μητρική γλώσσα είναι τα αγγλικά.

8. Είναι κύρια γλώσσα επικοινωνίας τα ελληνικά ανάμεσα στους Έλληνες της κοινότητας; Οι νεότερες γενιές τι γλώσσα μιλάνε στο σπίτι ή στις παρέες τους;

Κα Π.Φ.: Στην πρώτη γενιά ναι. Οι νεότεροι τείνουν να μιλούν αγγλικά

9. Πόσο συχνά έρχεστε στην Ελλάδα;

Κα Π.Φ.: Παλαιότερα ερχόμασταν στην Ελλάδα κάθε δύο ή τρία χρόνια.

10. Θα θέλατε να κλείσουμε με μια σκέψη ή ένα συναίσθημα για τη ζωή σας στη Νότιο Αφρική; Τι αγαπάτε πιο πολύ εκεί;

Κα Π.Φ.: Δυστυχώς η Ν. Αφρική δεν ήταν πλέον ασφαλής, οπότε πήραμε την απόφαση εδώ και δύο χρόνια να μετακινηθούμε στην Ελλάδα, όπως και πολλοί άλλοι.

Παράρτημα 7: Συνέντευξη με τον Συντονιστή Εκπαίδευσης Γιώργο Βλάχο

-Καλημέρα από Ελλάδα! Μιλάω με τον κύριο Γιώργο Βλάχο πού είναι συντονιστής εκπαίδευσης, σωστά?

-**Κος Γ.Β.:** Ναι

-Σε ποια πόλη είστε αυτή τη στιγμή?

- **Κος Γ.Β.:** Εγώ βρίσκομαι στο Γιοχάνεσμπουργκ. Το γραφείο εκπαίδευσης στο Ελληνικό προξενείο της Ελλάδας στο Γιοχάνεσμπουργκ έχει την ευθύνη της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης για τις χώρες: Νότια Αφρική, Ζάμπια, Ζιμπάμπουε, Κονγκό, Αιθιοπία, Μαδαγασκάρη, Μαλάουι. Εκτός από το Μαλάουι, στις υπόλοιπες χώρες υπηρετούν αποσπασμένοι Έλληνες εκπαιδευτικοί.

- Και σήμερα δηλαδή υπηρετούν αποσπασμένοι εκπαιδευτικοί?

-**Κος Γ.Β.:** Ακόμη και σήμερα. Ακόμα και στη Μαδαγασκάρη έχουμε αποσπασμένο εκπαιδευτικό προσωπικό. Εκεί ανοίξαμε το τμήμα ελληνικής γλώσσας πριν 3 χρόνια και μάλιστα δουλεύει πάρα πολύ καλά, με ενεργούς πάνω από 50 μαθητές ελληνικής και μη ελληνικής καταγωγής.

- Μάλιστα, ωραία. Αυτή τη στιγμή σε κάποια ελληνική κοινότητα υπάρχει αποσπασμένος εκπαιδευτικός?

- **Κος Γ.Β.:** Κοιτάζτε στη Νότια Αφρική υπάρχει η σχολή ΣΑΧΕΤΙ {...} Η σχολή ΣΑΧΕΤΙ εκεί κατατάσσεται πολύ ψηλά. Όσον αφορά τις επιτυχίες, μία χρονιά κατά τη διάρκεια της θητείας μου εδώ, είχε έρθει δεύτερη σε όλη τη χώρα {...} Η Ελληνική γλώσσα διδάσκεται ως δεύτερη ή ως ξένη και οι μαθητές χωρίζονται σε τρία επίπεδα: προχωρημένοι, ενδιάμεσοι και αρχάριοι. Πέρα από τη σχολή ΣΑΧΕΤΙ σε κάθε μεγάλη πόλη που έχει ελληνική κοινότητα και σε κάθε ελληνική κοινότητα υπάρχει τμήμα ελληνικής γλώσσας που λειτουργεί συνήθως με

αποσπασμένους. Μερικά τμήματα ελληνικής γλώσσας λειτουργούν και με ιδιώτες οι οποίοι είτε είναι ντόπιοι που διδάσκουν είτε είναι ιδιώτες από την Ελλάδα.

- Αυτή τη στιγμή στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ υπάρχει αποσπασμένος εκπαιδευτικός από Ελλάδα ή διδάσκει ελληνικά κάποιος άλλος?

- **Κος Γ.Β.:** Στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ είναι τριών κατηγοριών αυτοί που διδάσκουν τα ελληνικά, είναι οι ομογενείς οι ντόπιοι Έλληνες που είναι δάσκαλοι και προσλαμβάνονται από το σχολείο, είναι ιδιώτες αδιόριστοι εκπαιδευτικοί από την Ελλάδα που κάνουν συμβόλαιο με το Σχολείο ΣΑΧΕΤΙ και έρχονται και εργάζονται {...} και είναι έξι αποσπασμένοι από την Ελλάδα, αλλά χρειαζόμαστε ακόμα περισσότερους. {...} Γενικότερα δεν έρχονται, δεν υπάρχουν κίνητρα για να κάνουν αιτήσεις οι εκπαιδευτικοί για το εξωτερικό και αυτό ξεκινάει από το επιμίσθιο και το ύψος του επιμισθίου αλλά γενικότερα για την Αφρική δεν υποβάλλονται αιτήσεις. Για την Αφρική συνήθως υποβάλλονται αιτήσεις για την Βόρεια Αφρική και κυρίως για την Αίγυπτο επειδή είναι και ένας κοντινός προορισμός. {...} Δεν την προτιμούν την Νότια Αφρική οι Έλληνες εκπαιδευτικοί για όλα αυτά που διαβάζεις στο ίντερνετ και την παραπληροφόρηση, παρά για τις συνθήκες.

- Ναι αυτό που μας λέτε είναι σημαντικό. Από την προσωπική σας εμπειρία τώρα.. Να σας ρωτήσω κάτι.. Εσείς πήγατε σχολείο στη νότια Αφρική? τα παιδιά σας?

- **Κος Γ.Β.:** Όχι. Εγώ είμαι εκπαιδευτικός της Ελλάδος διορισμένος {...} με προκήρυξη για τους συντονιστές είχα υποβάλλει αίτηση και επιλέχθηκα για τη θέση του συντονιστή στο Γιοχάνεσμπουργκ. Και από το 2015 παραμένω εδώ. Έχω υπηρετήσει και ως εκπαιδευτικός το 2003 και το 2004 στη νότια Αφρική, ένα χρόνο δίδαξα στην σχολή ΣΑΧΕΤΙ και τον άλλο χρόνο ήμουνα υπάλληλος στο γραφείο εκπαίδευσης. Έχω υπηρετήσει και τρία χρόνια από το 2007 έως το 2010 στην Αχιλλοπούλειο Σχολή, στο δημοτικό του Καΐρου στην Αίγυπτο. Τα παιδιά μου το 2003-2004 πήγαν στη σχολή ΣΑΧΕΤΙ. {...}

- Αυτή τη στιγμή τα παιδιά των Ελλήνων που έχουν γεννηθεί εκεί, τα οποία είναι τρίτης, τετάρτης και πέμπτης γενιάς, όπως διάβασα στις σημειώσεις σας, γνωρίζουν ικανοποιητικά ελληνικά; μιλάνε μεταξύ τους ελληνικά;

- **Κος Γ.Β.:** Όχι. Κοιτάξτε να δείτε, η πρώτη γενιά ήρθε κυρίως εδώ το 1970 και νωρίτερα, αλλά ο μεγάλος όγκος-η μεγάλη μάζα ήρθε κυρίως το 1970. Αυτοί είχαν το πάθος να διατηρήσουν τη γλώσσα, τη θρησκεία, τον πολιτισμό, τα ήθη, τα έθιμα, βέβαια όταν ήρθαν εδώ κάνουν, όχι μόνο εδώ, αλλά και στις υπόλοιπες χώρες της ομογένειας, οι ομογενείς δεν είχαν στο μυαλό τους ότι θα μείνουν μία ζωή. Οι πιο πολλοί είχαν στο μυαλό τους ότι θα φύγουν λίγα χρόνια και μετά θα γυρίσουν πίσω. Βλέποντας ότι ρίζωναν {...} παρέμειναν εδώ. Αυτοί επειδή έφεραν την ελληνική γλώσσα και κουλτούρα από την Ελλάδα και επειδή οι πιο πολλοί δεν ήξεραν αγγλικά ή τα έμαθαν τα αγγλικά απλώς για να συνεννοούνται, αναγκαστικά και επειδή το ήθελαν, μιλούσαν στα παιδιά τους Ελληνικά. Τα παιδιά τους μάθανε καλά Ελληνικά αλλά από κει και πέρα είτε επειδή η αγγλική γλώσσα είναι η γλώσσα που μιλιέται καθημερινά στη δουλειά παντού είτε γιατί άλλοι κάνανε μικτούς γάμους, η γλώσσα γίνεται ξένη. Από την τρίτη γενιά και μετά συνήθως δεν υπάρχουν παππούδες στο σπίτι να μιλήσουν λίγο ελληνικά και να επιμείνουν

στα ελληνικά. Στο σχολείο δεν μιλούσανε οι παρέες μεταξύ τους στην ελληνική γλώσσα πόσο μάλλον τώρα η Τρίτη ή Τετάρτη γενιά.

- Υπάρχει πολιτιστικός σύλλογος?

- **Κος Γ.Β.:** Υπάρχουν πολιτιστικοί σύλλογοι. Το παράρτημα του λυκείου ελληνίδων, υπάρχει το παράρτημα της παναθηναϊκής οργάνωσης γυναικών με δράση και τα δύο σωματεία (ενεργά δηλαδή). Υπάρχει τους παράρτημα του συλλόγου φίλων Νίκος Καζαντζάκης και υπάρχουν και πολλές αδελφότητες. Η κάθε ομάδα ανθρώπων που ήρθαν από την Ελλάδα και εγκαταστάθηκαν σε μία περιοχή έφτιαξαν και ένα σύλλογο όπως οι Κεφαλλονίτες οι Ιθακήσιοι, από τη Λήμνο, από τη Μυτιλήνη, Πελοπόννησο {...} Και υπάρχει και ομοσπονδία των ελληνικών κοινοτήτων που είναι η ομπρέλα για όλες τις ελληνικές κοινότητες και σωματεία.

- Κυκλοφορεί Ελληνικός τύπος του Γιοχάνεσμπουργκ αυτή τη στιγμή; εφημερίδα ή περιοδικό στα ελληνικά;

- **Κος Γ.Β.:** Ελληνικός τύπος από την Ελλάδα υπήρχε μόνο το 2003 και το 2004 γιατί είχε η Ολυμπιακή αεροπορία απευθείας πτήση που ερχόταν και έφερνε ελληνικές εφημερίδες. Περίπου στο 2010 η Ολυμπιακή σταμάτησε να πετάει. Παράλληλα έχουμε το διαδίκτυο που όλοι διαβάζουν ηλεκτρονικά τις ειδήσεις. Ωστόσο, εγώ πρόλαβα τοπική εφημερίδα πριν 3-4 χρόνια αλλά όταν πεθάνει ο ιδιοκτήτης δεν τη συνέχισε κάποιος. {...}

- Πάρα πολύ ωραία. Ευχαριστώ για το υλικό που μας παραχωρήσατε. Εσείς προσωπικά πόσο συχνά έρχεστε στην Ελλάδα; Σας το επιτρέπουν τα καθήκοντά σας ή όσο παραμένετε στην Αφρική δυσκολεύεστε να γυρίσετε στην Ελλάδα;

- **Κος Γ.Β.:** Εγώ δικαιούμαι τις άδειες δημοσίου υπαλλήλου της Ελλάδος και μία ειδική άδεια που έχουν όλοι οι εκπαιδευτικοί του εξωτερικού για τη μετάβαση στην Ελλάδα και προσπαθώ επειδή είναι η γυναίκα μου και τα παιδιά μου στην Ελλάδα να έρχομαι τρεις φορές το χρόνο εξαντλώντας όλες αυτές τις μέρες κάθε Χριστούγεννα και καλοκαίρι.

- Αν υποθέσουμε ότι αυτή τη στιγμή μας ακούνε ή μπορείτε να δώσετε ένα μήνυμα στους εκπαιδευτικούς της Ελλάδας που είναι διαθέσιμοι να πάρουν μία απόσπαση.. Τι θα θέλατε να τους πείτε ως προς την εργασία στην Αφρική;

- **Κος Γ.Β.:** Κατά καιρούς στέλνουμε προς τη διεύθυνση της Ελλάδος κάποιες αγγελίες για να προσελκύσουμε εκπαιδευτικούς. Θα τους έλεγα ότι η Αφρική δεν είναι αυτό που βλέπουνε στο διαδίκτυο. {...} Εγώ τους παρακινώ να κάνουν αίτηση για χώρες της Αφρικής γιατί είναι πολύ δυνατή η εικόνα και η εμπειρία της Αφρικής και από τη στιγμή που έχουν διάθεση, να έρθουν - γιατί εδώ δεν θέλουμε εκπαιδευτικούς να δουλεύουν με το ρολόι ή τυπολατρικά, εμείς εδώ εκπροσωπούμε την Ελλάδα, είμαστε ο καθρέφτης της Ελλάδας, περιμένουν να δουν έργο από μας και θα πρέπει να προσφέρουμε και προς την κοινοτική και προς την Παροικία.

- Γίνονται κάποια μαθήματα το Σάββατο προκειμένου να εξυπηρετήσουν?

- **Κος Γ.Β.:** Για παράδειγμα σε ένα κοινοτικό σχολείο, αν κάποιος έρχεται από μακριά {...} θα πρέπει και ο δάσκαλος να είναι εκεί ακόμα και την Κυριακή, να θυσιάσει τον χρόνο του για να τους κάνει μάθημα. Πρέπει εμείς να προσαρμοζόμαστε και να είμαστε ευέλικτοι και οι άνθρωποι οι ντόπιοι το αναγνωρίζουν αυτά που προσφέρουμε εμείς και προσπαθούν να ανταποδώσουν και ανταποδίδουν στο μέγιστο {...} Αν κάποιος άνθρωπος δεν λέει αυτά που πρέπει ή δε στέκει στο ύψος των περιστάσεων στιγματίζεται όλος ο εκπαιδευτικός κόσμος, στιγματίζεται η χώρα μας. {...} Πέρα από όλα αυτά, την ικανοποίηση που θα νοιώσουν και την προσφορά, όλες οι χώρες της Αφρικής προσφέρουν παροχές όπως ένα σπίτι ή κάποιο επίδομα, όχι όπως στην Ευρώπη. Άρα και οικονομικά είναι πολύ καλύτερα από την Ευρώπη

- Είναι πολύ σπουδαίο αυτό που λέτε και πραγματικά δεν το γνωρίζουν οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί.

-**Κος Γ.Β.:** Και να το γνωρίζουν εγώ πραγματικά βλέπω ότι η νέα γενιά δεν έχει το τσαγανό να πει πάω στην Αφρική. Μπορεί να τους φαίνεται βουνό. Ενώ εγώ ήρθα με δύο μικρά παιδιά και φόρτωσα την οικοσκευή στο κοντέινερ τότε στα 35 μου χρόνια. Προτιμούν να πάνε στην Ευρώπη να ταξιδέψουν γύρω-γύρω και ας δίνουν όλο το επιμίσθιο στο ενοίκιο.

-Μεγάλο εγχείρημα κάνατε και βάζω τον εαυτό μου στη θέση σας.

- **Κος Γ.Β.:** Νομίζουν ότι εδώ είναι δύσκολες οι συνθήκες από αυτά που βλέπουν στο διαδίκτυο

- Οπότε είναι πολύ σημαντικό αυτό και θα προσπαθήσω να το συμπεριλάβω και στην εργασία μόλις ολοκληρωθεί. Θα θέλατε να κλείσουμε με ένα προσωπικό συναίσθημα- τι σας έχει γεννήσει η ζωή και το λειτούργημά σας στην Αφρική;

-**Κος Γ.Β.:** Εγώ έχω έχω δεθεί και με τη νότια Αφρική αλλά και γενικότερα με την ξενόγλωσση εκπαίδευση και προσπαθώ να κάνω ό,τι καλύτερο. Θα πρέπει όλοι εμείς να κάνουμε πολλές προσπάθειες και υπερβάσεις για να διατηρηθεί από γενιά σε γενιά η γλώσσα και ο πολιτισμός μας. Αλλά σημαντικό είναι να μεταδοθεί και σε μη Έλληνες, να δημιουργήσουμε συγχρόνως φιλέλληνες γιατί όλοι μας ξέρουμε ότι από την αρχαία Ελλάδα, από την Ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό πήρε όλος ο δυτικός κόσμος τα φώτα. Έχω δεθεί με αυτό που κάνω, όλοι μας προσπαθούμε να κάνουμε το καλύτερο προς αυτό τον τομέα. Μπορεί μερικές φορές να υπάρχουν δυσκολίες αλλά βρίσκουμε τρόπους και ξεπερνούμε τα εμπόδια και κάνουμε ό,τι πρέπει να κάνουμε.

- Σπουδαίο όραμα έχετε και δεν είναι τυχαίο που ο Τύπος σας αναφέρει στην Ελλάδα στις εθνικές γιορτές. Το έργο σας είναι σίγουρα μεγάλο. Αν δεν έχετε κάτι άλλο να προσθέσετε, εγώ θα ήθελα να σας ευχαριστήσω πραγματικά πάρα πολύ. Ο χρόνος σας είναι πολύτιμος και το ξέρω. Επίσης, το υλικό που μας στείλατε είναι πάρα πολύ χρήσιμο και όλα αυτά που είπατε στη συνέντευξη θα τα συμπεριλάβω στην εργασία.

Σας ευχαριστώ